

Risti ussu õppetusse esimesed
allustused

eht

lühikenne pühha sõnum

ja

lühikenne katekismus,

läbiwadatud ning eakõs kinnitud se kõige Pühhama
Wallitsejja Sünodi läbbi ja wälja antud se kõige
ИЗДАНА КЪТОМУЖКАМЪ кәssu peale
õppetusseks kolide sees.

N°. 947.

Kristi ussu õppetusse esimesed allustused

ehf

Lühikenne pühha sõnum

ja

ni uillimist eestl. õppelõpet. ühikoni ussu lüh. õppesõnast
Lühikenne katekismus,

lääbiwadatud ning eaks kinnitud se kõige Pühhama Wallit-
sejja Sünodi läbbi ja wälja antud se kõige **ÜRÖÖWA
KÖJENKÖÖRA** kässu peale õppetusseks kolide sees.

576

Sankt Petersburgi linnas Sünodi trüfki kijas
1840.

Wenne kelest ma keelte ümberpantud 1842.

Sünod on se kõige üllem kerriklik, Senat
se kõige üllem ilmiik kōhhus Wenne maal.

Trüfkitud Tartus J. E. Schünmanni lesse jures 1843.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Armastagge kui paergu sündinud lapsukesed sedda waimulikku ja
ilmpetlikku pima, et teie selle sees ülles kaswaksite õnnisteggemissels.

1 Petrusse ramat. 2, 2.

Lühikenne pühha sõnum.

Ilma lominne.

Se ainus Jummal, kedda pühha Kolmainusse sees
kumardasse, on iggawenne, se on: Temmal ei olle
algmist egga otsa Ommas ollemisses; waid Temma olli
ikka, on ja saab ollema.

Peale Jummalat on kõigil algminne.

Jummal löi kõiki ei ühhestki asjast.

Jummalal ei olnud ühtesuggustki loma tarwis, sest
et Temma ikka Jsse Ennesses täieste rahhu ja õnnis
olli ja on; Ta löi kõiki ükspäinis Omma armu pärrast
et need lomad Temmast nõnda palju ead saaksid, kui
wastu wõtta jõudwad, ja et nad ennast rõmustaksid ja
õntsad olleksid.

Jummal löi kõiki Omma sõnnaga, sest Temma on se
Kõigewäggewam.

Allgmisses löi Jummal taewast ja maad, mis ülles
säedmatta ollid, ja andis neile säedust kue päwa sees.

Essimeffel päwal löi Temma walgust;

teisel päwal taewa lautust ehk sedda nähtawwad
taewast;

Kolmandammal päwal lahutas Ta wet maast ärra
ja kaskis maad kaswatuisi kanda;

neljandammal päwal löi Temma päwa, kuud ja tähti;

wiendammal päwal kallu ja lindussid;

kuendammal päwal mapealsid ellajid ja wimateks inni-
mest.

Jnnimesse ihhu löi Jummal maast ja õhtas temmale
ühte ilmsurrelikku inge sisse.

Seitsmendammal päwal ingas Jummal kõigist Om-
ma tõ teggudest ja pühhitsest tedda, se on: Temma sää-
dis sedda nõnda, et innimenne sedda seitsmendammat
päwa isseärranis Jummal tenistusseks pühhandaks.

Essimeste inimeste õnnis olfus.

Essimesse inimesse (mehhe) nimmi olli: Adam, essi-
messe naese nimmi: Ewa.

Jummal löi Ewad ühhest külje luust, mis Ta Adamist
wöttis, temma maggamisse ajal.

Innimeisi lodi Jummal kuuju ja näu järrele. Agga
Jummal kuuju ei olle mitte nende ihhus, sepärrast et
Jummal ilmihhulik on, waid nende inges, puhtas mõis-
tuses ja pühhas meles.

Adam ja Ewa ellasid paradisis, ühhes illusas aijas,
mis mitte inimeste kätte läbbi ei olnud istutud, waid
mis Jummalast Endast nende tarwis olli walmistud.
Nõnda paradisi, kui kõiki maad ja kõiki lomi siin ma
peal andis Jummal inimeste wallitsusse alla.

Se kõige üllem neist paradisi puijst olli se ellupu. In-
nimessed, kes temma wiljast söiwad, ei pidanud mitte
surrema ei ihhugi poolt.

Adamil ja Ewal ei olnud kattet wajja, sepärrast,
et tules middagi pahha egga ihhu rikkuwad asja ei ol-
nud, ja sepärrast, et nende ihhud ilmmäddalikud ja
puhtad ollid, ning sepärrast ei olnud neil wajja, neid
katta.

Innimesse kohhus olli: Jummalat tunda ja ar-
mastatta, ja selle sees seisid siis kõige ennamast temma
õntsus.

Jummal käsks tedda, ka sedda paradisi arrida ja oida,
ja kelas tedda agga ükspäinis ühhe pu wiljast sömast,

mis seks ea ja kurja tundmisse puuks üiti, nõnda, et kui ta
temmast sööb, siis surma surrema saab.

Pat, surm ja lunnastamisse lotus.

Enne sedda nähtawwad mõistlikku loma, se on: inimest,
löi Jummal ka ilmnähtawwid mõistlikku lomi, so on:
waimussid, kedda Ingliseks uitakse.

Üks neist walgustettuiist waimuist wöttis mõnne teise
temma alla eidetud waimuga sedda julgust, Jummal
omma Loja kõige õntsamma tahtmisse alt wälja minna;
agga se läbbi ka-utas ta omma temmale kingitud wal-
gust ja õntsus ja läks kurjaks waimuks.

Tedda uitakse kurradiks. Kurrat kaetses inimeste
õntsus, ja et neid sellest lahti tehha, prukis ta kawwalust.
Ta läks ussi sisse ja pettis Ewad, sedda ärrakelatud wilja
süia. Ewa pettis Adamid ka sellese. Nõnda langessid siis
need essimesed inimessed, sest ea ja kurja tundmisse pu wil-
jast süies, Jummal tahtmisse, Jummal käsks ja Jum-
mala säedusse wastu, ühhe sõnnaga: nemmad pattustassid.

Need essimesed pattu järredussed ollid: äbbi ja irm; + +
pärrast tullid nende pattuste peale pinawwad waewad,
tõbbed ja surm.

Jummal neidis ussi ärra, aijas Adamid ja Ewad aijast
wälja ja wöttis maalt ja temma kaswatuistest sedda essi-
mest õnnistust, se on: sedda essimest täisust ja rohkest
ära.

Kõik inimessed sünniwad sest pattusest ja ukka mõiste- +
tust Adamist, ja sepärrast sünniwad nemmad siis kõik
pattu ja ukkatusse seisusse sees. +

Agga Jummal andis Omma eldusse läbbi pea pär-
rast sedda essimest pattu inimestele lotust, sest petjast
kurradist, pattust ja kõigist äddadest lahti sada, mis pattust

tullid. Jummal tõutas, et naesest üks Lunnastajja pididi sündimma, Kes ussi, se on: kurrabit saab wõitma.

Jumimesse suggu enne we-upputust.

Adami effimenne poeg olli Kain, teine Abel. Kain olli põllumees, Abel karjane.

Üksford tõiwad nemmad Jummalalle ohwrid: Kain põllu wiljast, Abel omma karja effisündinuist lomist. Jummal, nende süddamid tundes, näidas Ablile omma ead meelt selle jures, agga Kainile mitte.

Kain, täis kaddedust ja wihha selle ülle, lõi omma wenda Ablid surnuks. Jummal nedis mõrtsukad ärra, ja Kain ei leidnud pärrast sedda ennam kõige se ilma sees rahhu egga warju paika.

Abli affemelle andis Jummal Adamille kolmat poega, Sethi. Sethist sündissid õiglassed ja ead innimesed; agga Kainist üllekohtused ja kurjad.

Sethi järreltullejatte seas on kõige ennamast kulus omma ellu pühhadusse läbbi Enoch. Ta olli nõnda armas Jummalalle, et tedda ülles wõeti taewa ilm ihhulikku többe ja surmata.

Aega möda astussid selle ea suggu lapsed abbi-ellusse selle pahha suggu lastega. Se läbbi läksid siis pea kõik innimesed ukka.

Noah jäi ükspäinis nende ulgas õiglasseks ja Jummalala eldusse kõlblikuks.

We-upputus.

Se õige Jummal mõistis sedda langennud innimesse suggu ukka we-upputusse läbbi, agga sedda õiglast Noahd wallitses Ta wälja, innimesse suggu — pärrast we-upputust jälle uendatta ja wälja la-utatta.

Sepärrast käs kis Jummal Noahd ühte kasti, se on: ühte suurt neljanurgelist pikka laewa tehha. Selle sisse läks Noah omma perrekonnaga, ja wõttis lojjustest, metsellajattest ja lindudest ühhe pari, ja mõnnest suggust seitse pari, et nemmad ennast jälle wälja la-utatta wõiksid pärrast we-upputust.

Nelikümmend päwa sabbas wihma; merred ja jõed tullid kaldaddest wälja, wessi kattis maad, ja kõik innimesed ja muud mapealsed lomad uppussid ärra, agga Noah ja need, kes temmaga laewas ollid, jäid alles.

Pärrast upputusse lõppetust tõi Noah Jummalalle tännuohwrid omma päästnise eest. Se armulinne Jummal tõutas, et ennam ial ühte ülleüldsed we-upputust ei pea sama.

Jumimesse suggu pärrast we-upputust, ja rahwa fondadde ürgaminne.

Noahl olli kolm poega: Sem, Cham ja Jafet. Neist sündissid pärrast we-upputust kõik innimesed, mis nüüd ma peal ellawad.

Cham ei olnud auandlik omma issa wastu ja ka-utas sepärrast temma õnnistammist. Chamist tullid jälle ueste need kurjad innimesed pärrast we-upputust.

Aega möda läksid kurjad innimesed ja kurjad teud innimeste seas ikka laiemalle, nõnda, et mahha jätsid Jummalat austammast; ja sedda mahha jättes, akkassid nemmad Sedda opis ärra unnustamma. Ehk nad kül nüüd sedda õiged Jummalad ärra unnustassid, siis jäi siiski nende süddamette sisse se tunnistus, et ilma Jummalatta olla ei wõi; siis tuli neile mõttesse, päwa, kuud ja muid lomi Jummaliks pidada. Sedda eskimist uitakse pagganusseks ehk wõera Jummalala tenistusseks.

Se õige Jummal tundminne olli äddast weel Semi jär-
reltullejatte seas leida.

Et innimesed ühhest essiwannemast sündissid, räkissid
nemmad siis kõik ühte keelt ja ollid nemmad kõik üks
suggu. Kõrkus andis neile sedda tühja nõu, ühte tor-
ni ehitatta, mis kunni taewani ullataks, et se läbbi
kuulsaks sada. Selle trahwiks seggas Jummal neil
nende keelt ärra, nõnda et nemmad teine teisest räkides
ennam arwu ei sanud, ja la:utas neid wälja kõige se ma
ülle. Sest tullid siis mitmesuggused rahwad, mis mitme-
suggusid keli räkissid.

Abraham ja need teisid Israeli rahwa Patriarchid (essiwannemad).

Et innimeste seas sedda õige Jummal tundmist ja
tentstust ülles piddada, wallitses Jummal Abrahamid
selle tarbeks wälja, Semi suggu arrust. Jummal käs kis
Abrahamid mahha jätta omma kodda, omma suggu wõssa
ja issamaad, ja minna wõerale male, mis ta tem-
male pärrandusseks lubbas. Abraham uskus Jummal
tõ:utust ja läks Chaldäa maalt Kanaani male.

Et Abrahamid kinnitatta ussu sees, näidas Jummal
talle Ennast unnenä:u ja mitmesugguste mu näituste
läbbi.

Ükskord ilmus Jummal Abrahamille ja tõ:utas, tedda
ühhe sure ulga rahwa issaks tehha ja isseärranis temma
Jummal olla. Se läbbi teggi Jummal Abrahamiga ühte
leppingud.

Selle leppingu mäletusse tähheks olli se ümber-
lõikamine. Sel ajal tõ:utas Jummal Abrahamille
ühthe poega, Izaakud, anda.

Üks teine kord näggi Abraham kolme tekäiad ja kutsus

neid enda jure puhkamma ja wõersille. Nähti, et nende
tekäiate kujukul Iisand olli ja laks Inglid Temmaga. Iis-
sand kinnitas Abrahamille, et talle aasta pärrast üks poeg
sündimma saab. Se läks tõeks, ehk kül Abraham sel ajal
jo sadda aastad wanna olli.

Abrahami usku ja sõnna kuulmist näidas Jummal
kõige järreltullejattele isseärranis se läbbi: Temma käs kis
Abrahamid omma poega Izaakud põlletamise ohwraks
tua. Abraham ehitas ühhe altari ülles, panni puid
ta peale ja nende peale Izaakud ja tõstis jo nugga,
tedda ohwerdatta: siis tõmmas Ingel Jummal kassu
peale temma kät taggasi.

Selle sõnna kuulmisse pärrast õnnistas Jummal ei
mitte ükspäinis Abrahamid, waid Temma tõ:utas ka õn-
nistatta kõiki rahwast ma peal temma seemne sees. Se
tähhendas et Abrahami suggust se ilma Lunnastajia (se
Õnnisteggija) pididi sündimma.

Izaakust sündis Jakob, kes teisite ka Israeli üitakse,
ja Jakobist laksteiskümmend poega. Kõik nemmad
üitakse Patriarchideks, se on: essiwannemateks, sepärrast,
et nemmad se Israeli rahwa suggu allustajjad on. Se
õnnistus, mis Jummal Abrahamille andis, läks temma
järreltullejatte peale üle, nende ärratenimisse järrele.
Sedda näitse isseärranis Jakobi ja Esau jures. Nemmad
ollid lihhalikud wennad ja lakfikud, agga wäga isseärra-
likku meelttega. Esau olli walli ja temma kõige armsam
tallitus olli linnu püidminne; Jakob olli tassane ja wagga.
Esau olli se wannem neist, ja sepärrast olli tal ka se essi-
menne õigus issa õnnistamise peale; agga, karsimatta ja
ilmkannatamatta olles, andis ta omna essisündimisse
õigust Jakobille läätse leme eest ärra. Pärrast sedda, ehk
kül nende issa Izaak Esaud õnnistatta tahtis, kui omma

essisündinnud poega, siis wöttis ta ommetegi, sepärrast et ta jo pimme olli, Jakobid Esau assemelle, ja sel wisil sai siis se önnistamine se kösblikkuma ossaks.

Hebräa rahwas Ägüptusse maal.

Üks neist Jakobi poegadest olli Josep. Jakob armastas tedda kõige ennam temma ilmsüita ja lihtmele pärrast. Josep näggi unnenäggusid, mis ettekulutassid, et temma wennad tedda kummardamma sawad. Selle süi pärrast kuusassid tedda temma wennad ja müisid tedda fallaja ärra Ägüptusse male. Selle pagganaußu ma sees jäi siiski Josep truuks se õige Jummalalle, ja sepärrast teggi Jummal tedda kuulsaks. Josep selletas Faraole, se on: Ägüptusse ma kuningalle, temma unnenäggemissi, mis seitseme aastalisk nälja ettekulutassid. Farao andis ta oleks, leiba murretsetta nälja aastatte peale, ja teggi tedda essimeßeks wallitsejjaks Ägüptusse maal enda järrele.

Kui nälg akkas, tullid Josepi wennad Ägüptusse male nissu ostma. Josep tundis neid ärra, andis ennast neile tunda, andis neile nende süid enda wastu andeks ja kutsus neid omma issaga Ägüptusse male. Need Hebräid jäid sinna ka pärrast Jakobi ja Josepi surma ja sigginessid wäga.

Se uus Ägüptusse ma kuningas akkas Hebräa rahwast pelgama, kui wõerid assutajid. Ta akkas nendega kui orjadegga ümberkäima, püidis neid rammetuks ja kehwas tehha raske tö läbbi, ja käs kis siis wimateks nende mehhe suggu lapsi surmata. Et neid ukkatusse eest oida ja päästa, läkkitas Jummal neile Mosest.

Kui Moses sündis, siis püidis temma emma tedda warjata, et Ägüptusse rahwas tedda ärra ei tappaks; agga kui tedda warjata kogguniste wõimalik ei olnud,

siis wiis ta tedda jõkke ja las kis ta tedda piggitud korni sees we peale. Seal leidis tedda se Ägüptusse ma kuninginga tüttar, ja kaswatas tedda ülles, kui omma poega. Agga temma tahtis parrem se Jummal wälja wallitsetud rahwagga leinata, kui pagganattega wallitsetta, ja se pärrast pöggeneß ta Farao kojast ärra.

Pärrast tuli ta Jummal kassu peale Farao ette, omma wenna Aroniga, ja nõudis Jummal nimmel, Hebräa rahwast wälja laska Ägüptusse maalt. Kui nüid Farao sedda kuulta ei wötnud, siis teggi Jummal talle suri immeteggusid ja löi Ägüptusse rahwast mitmesuguste nuhtlustegga, kelle ulgas se wiimne se olli, et ühhel õsel üks Ingel igga essisündinnud loma Ägüptusse maal ärra tappis:

Sel sammal õsel wiis Jummal Hebräa rahwast Ägüptusse maalt wälja, käs kis neid, otse enne te peale assumist pasa söma-aega piddada, ja ka tullewatte aegade sees sedda omma lunnastamisse mälletusseks tehha.

Ägüptusse rahwas ajjas Hebräa rahwast tagga; agga Jummal oidis Hebräa rahwast immelikkul wisil ja ukkas Ägüptusse rahwast. Range tormiga jarutas Ta purpuri merd ühhest ärra, nõnda et Hebräa rahwas temma kuiwa põhja möda läbbi läks; agga kui se Ägüptusse rahwas nende järrele läks, kattis se merri neid kinni, ja nemmad uppussid ärra.

Se pasa pühhitseminne seisis selle sees, et ohwriks üks weata tal tappeti, se on: üks tal, kellel ühtegi pudust kehha polest ei olnud; sedda söiwad nemmad palwete sees apnematta lewaga ja mörru rohtudegga.

Se ohwer olli ühheks eeso hwriks, se on, ühheks ette tähendusseks ja eenkirjaks sellest, kuidas se töütud ilma

Lunnastajja Jsse Ennast pididi ohwriks andma innimeste päästetusseks kurradi ja pattu orjussest.

Säedus ja pühha kirri.

Kunni Mosesse aegadenni ellasiid innimesed lodud säedusse ja pühha kulutamiste järrele. Lodud säedusse nimme al on sedda säedust mõista, mis Jummal innimessele temma mõistusse ja süddame tundmisse läbbi annab. Pühha kulutamiste nimme al on sedda mõista, kui õppetüs Jummalast ja jummalakõlblikkust ellust, mis innimestele otse Jummalast Endast ilmutud on, eddasikulutamisse ja juhhatamisse läbbi wannemattest laste kätte ja nõnda ikka eemalle järreltullejatte kätte lähheb. Eddasikulutamist toimetas se assi, et innimesed kaua ellasiid, lialtki enne we-upputust liggi ühheksa sadda aastad ja ennangi; pärrast we-upputust liggi kolm sadda ja rohkemgi aastad. Sedda wisi mõis üks innimenne mittu sadda aastad läbbi — Jummal ja innimeste teggudest juttustatta.

Mosesse ajjuil olli innimeste ellu jo opis lühhem kui enne, ja sepärrast läks siis se eddasikulutamine puduliseks, töt alles oida. Peale sedda läksid need pahhad teud innimeste seas ikka laiemalle, ja se läbbi se mõistus ja süddame tundminne ikka tummedammaks ja tummedammaks. Et töt innimeste seas üllespiddada ja wälja la:utatta, andis Jummal ühte ilmutud säedust ja pühha kirja.

Se ilmutud säedus on se õppetüs Jummalast ja jummalamelepärralikkust ellust, mis Jummal Jsse innimestele ilmutas. Pühha kirri ütaks need ramatud, mis Jummalasisseandmisse läbbi kirjutud on.

Wiekümnenammas päwal pärrast sedda, kui Hebräa rahwas Agüptusse maalt wälja läks, näidas Jummal talle Omma ollemist Sinai mäe peal, tulle, suitsu ja

passuna eäle sees, ja andis neile säedust, kellest need pea kümme käsku need on:

- 1) Minna ollen se Jssand sinnu Jummal, sul ei pea mitte teisi Jummalid ollema Minnu kõrwas.
 - 2) Sinna ei pea mitte enneselle kujju ehk miskisuggust pilti teggema, ei sest, mis taewas üllewal, ei sest, mis al ma peal, egga sest, mis we sees ma al on, et sa mitte neid ei kummarda egga teni.
 - 3) Sinna ei pea mitte Jummal omma Jssanda nimme ilma asjata suhhu wõtma.
 - 4) Mõttele ingamisse päwa peale, et sa tedda pühhitse. Kuus päwa pead sa tööd teggema ja kõiki omma teggemissi tallitamma, agga se seitsemes pääw on Jssanda sinnu Jummal ingamisse pääw.
 - 5) Sinna pead omma issa ja omma emma austamma, et so kässi ästi käib ja sinna kaua ellad ma peal.
 - 6) Sa ei pea mitte tapma.
 - 7) Sa ei pea mitte abbi-ellu rikma.
 - 8) Sa ei pea mitte warrastamma.
 - 9) Sa ei pea mitte walle-tunnistust räkimma omma liggimesse wastu.
 - 10) Sa ei pea mitte immustamma omma liggimesse naest; sa ei pea mitte immustamma omma liggimesse kodda, ei temma maad, ei temma sullast, ei temma ümmardajjad, ei temma ärga egga eeslid, egga muid lojjusid, egga miskisuggust asja, mis temma pärralt on.
- Need kässud ollid ülleskirjutud kahhe kirowi laua peale ja säedusse laekasse pantud, mis kallist puust tehtud ja kulaga wälja lödud olli. Se laegas seisis koggudusse telgi ehk ühhe likuwwa Jummal kotta sees. Telgi sees olli ka üks altar tumiani suitsutamisse tarbeks, üks lühter ja üks laud, kuhhu ohwri lewad peale panti. Telgi ees olli üks

altar, kelle peal mitmesuggusid ohwrid tehti. Jummalat enistusse tarbekas telgi sees ollid wäljawallitsettud üks Üllempreester, Preestrid ja Lewitid, Lewi suggu arrust, kes üks neist Jakobi poegadest olli.

Jummal nõudis kangeste sõnna kuulmist omma säeduse seles, ja sel ajal andis Ta jälle se Hebräa rahwalle lotust, et Temma talle sedda Kanaani maad ommaks andma saab, mis ta jo Abrahamille tõutannud olli. Ta uendas neile ka sedda tõutust, et se ilma Lunnastajja pididi tulles, nimmega: se suur Prohwet, kellest Moses agga üks päinid eelkäia olli.

Moses kirjutas Jummalat säedust ja tõutamissi ülles nende effimeeste pühha kirja ramatutte sisse.

Hebräa rahwa tekond kõrbe sees, ja nende sisse saminne tõutud male.

Hebräa rahwas läks Agüptusse maalt Kanaani male Arabia ma kõrbe läbbi.

Et nemmad parremast ussusees Jummalat peale kinnitud ollema saaksid, teggi Ta neile palju immeteggusid selle tekonna ajal.

Jummalat Jügel käis nende ees, päwal pilwe sees, õsel tulle samba sees, neile teed näitmas.

Kui neil leiba ei olnud, siis sõtis Jummalat neid managa, mis ommikuttel taewast mahha sabbas. Ükskord kui nemmad wet ei leidnud, kui üks päinid mōdrut wet, siis käsktis Jummalat Mosest ühte puud sinna sisse wiffata, ja ta sai kõlbawaks jomissele.

Üks teine kord, kui nad kōgguniste wet ei leidnud, siis löi Moses Jummalat kässu peale omma keppiga ühte kalju mägge, ja selle seest jooksis siis nõnda palju wet wälja, et wiljant sai kuelümne tuhhande Hebräale.

Et kui se kõik nõnda wissi sündis, ei olnud siiski se Hebräa rahwas Jummalat wastu tru. Kui Moses Jummalat kässu peal mäe otsas olli nellikümne päwa, siis wallasid nemmad sel ajal ühte kuld-wassikad ja kummar-dassid sedda kujukui Jummalat. Mittukord nurrisessid nemmad Moseste peale ja ka Jummalat endagi peale. Kui nad, Kanaani ma liggi saades, kuulsid, et need sealsed rahwad wāggewad ollid, siis näidasid nemmad enda sees ni weidi lotust Jummalat peale, kes neid sinna male wiis, et pea Agüptusse male jälle taggasi minna tahtsid. Selle eest trahwis neid Jummalat ühte neljakümne aastalisse tekonnaga kõrbe sees.

Liggi selle tekonna lõppetust surri Moses se tõutud ma piri peal ärra. Jesus Rabin (Josua) wiis neid temma sisse, wõitis neid rahwid ärra, mis seal ellasid, ja jaggas tedda nende kahheteiskümne Hebräa rahwa suggu aru kätte.

Jummalat aitas selle jures Omma rahwast jälle uemmeteggudegga. Se Jordani jõggi jooksis üllespidi ja jättis kuiwa põhja järrele, nõnda et Hebräa rahwas temma läbbi minna wõis. Se ümberleritud Jericho linna mürid kukkussid üks päinid se läbbi mahha, et sedda säedusse laegast temma ümber kanti ja Preestrid passunad puhkussid.

Rohumõistjad.

Kui Hebräa rahwal se tõutud ma sees ennast affemelle affutatta tulli, siis käsktis Jummalat neid kõiki effimeisi sealsid rahwid sealt wälja ajjada. Hebräa rahwas et täitnud sedda käsku, ja sest tulli neite siis palju ädda.

Need wannad Kanaani ma rahwad ollid pagganad; nemmad tõmmasid ka sedda Hebräa rahwast pagganusse ussu sisse; agga selle läbbi ka-utassid nemmad omma Jum-

mala õnnistammist ja abbi. Need paggana rahwad wõitsid neid saggedaste ärra ja eitsid neid enneste alla.

Kui Hebräa rahwas, willetsusse läbbi targemaks sades, ennast jälle se õige Jummal poole pöras, siis näidats Ta talle jälle armu, ja läkkitas Ta talle päästjid. Wahwad mehhed, kes Jummal peale lootsid ja kedda Jummalast Endast ülles ärratatti, wõtsid wallitsust nende üle enda kätte, wäärtsid pagganid ärra ja saatsid selle läbbi omma rahwalle wabbadust ja rahhu. Need mehhed on tutwad se Israeli kohtumõistjatte nimme al. Nõnda kutsuti Gideon ühhe Ingli näitusse läbbi Hebräa rahwast Mideanide käest päästma. Kolme sadda mehhega, ilm sõda riistata, läks ta õsel waenlasse leri ümber ja aijas neid äkkise passunatte eäle ja lühtritte tulledegga ühhe nõndasugguse määsamisse sisse, et nad isse keskes üks teist tapma akkassid ja ärrapõggenessid. Gideon aijas neid tagga ja ukkas nende wägge ja nende peamehhi.

Se wiimne kohtumõistja olli se Prohwet Samuel. Temma wõitis Filisteri rahwast ärra; säedis jälle sedda õige Jummal langennud tenistust sisse, ja wallitses Hebräa rahwast kogguniste ilm enda kassu püidmatta.

Kuningad.

Samueli kaks poega andsid ennast ahnusse sisse ja riklussid õigust. Sepärrast sowis siis se Hebräa rahwas endalle ühte kuningad.

Jummal nimmetas neile Samueli läbbi Sauli kuningaks, Benjamini suggu arrust. Samuel salwis tedda Pühha salwiga. Agga Saul ei täitnud mitte Jummal tahtmist. Temma asemelle wallitses siis Jummal Dawitid, sedda kõige noremad poega neist seitsmüst Jesse poegaddest, Juda suggu arrust. Dawit sai kuulsaks se läbbi

et ta sõijas ühhe lingu kiwiga sedda Goliathid, ühte Filisteri meest, isseärranisse surusse ja jõuga, mahhalõi. Saul kaetses temma au; agga Dawit kannatas tassa-usse ja pikka melega temma kauat taggakiusamist, sest et ta temma sees ühte Jummal Salwitut austas.

Dawiti tassa-us ja waggadus satis talle ühte isseärranist armu Jummal ees. Pärast Sauli surma wallitses temma se Hebräa rahwa üle, wõitis mittu rahwast ja laiutas omma riki laiemalle; agga mis se kõige surem assi olli, sai ka temma, kui enne Abrahamgi, ueste sedda tõutust, et temma sugguwõssast se ilma Lunnastajja sündimma saab, Kes iggaweste wallitses.

Dawiti tronipärija olli temma poeg Salomo. Temma olli kulus omma tarkusse läbbi, mis ta Jummalast endalle pallunud olli. Selle essimesse koggudusse telgi asemelle ehhtas temma Jummal auks ühte suurt kuulsat templit ommas pealinnas, Jerusalemmas. Temma wallitsus olli rahhulinne.

Kõige omma tarkusse sees ei olnud Salomo siiski õige ettewaatlik. Temma langes liigkullutamisse sisse, armastas paggana-usklikku naissi, ja need tõmmasid siis ka tedda ennastki wõera-jummal tenistusse sisse. Selle wisiga kasutas ta Jummal eldust enda wastu ja ukkas omma riki.

Pärast temma surma ja-utas ennast temma riik. Kaks suggu arru, se Juda ja se Benjamini suggu arru, jäid temma pojja Roboamile (Nehabeamile) truuks; need teised kümme löid ennast temmast lahti, ja nende üle akkas ilm kõige õigusseta wallitsemma Zerobeam. Nõnda ürgassid need kaks riki: Juda ja Israel.

Zerobeam kartis, et temma allamad ennast jälle Juda

rigiga ühhendaksid, kui nemmad Jerusalemma linna kääksid, se õige Jummal kummardussele, ja sepärrast püüdis temma siis neid kujukummardusse pole pööreta. Se kurjus lautas ennast laiemalle ja temmaga ühhes se paggana elluwiside rikminne; ja se läbbi sai se riik Iisrael otsa. Et sesamma külge akkaw többi ka Juda rigi sisse tikkus, läks siis ka se ukka, ükspäinis ildammalt, kui se riik Iisrael.

Prohwetid.

Wannast wallitset Jummal mõnda wagga meest wälja ja täitis neid Dmma Waimuga, et nad teistele Lemma tahtmist kulutaks. Neid kutsutakse Prohwetideks, sepärrast, et nemmad, peale muud, ka tullewid asju ette ärra kulutassid. Pärrast Juda ja Iisraeli rigi jaggamist tõusid isseärranis tihti Prohwetid ülles. Nemmad kaebassid wäärjummala tenimisse kurjusse ülle, kulutassid selle nuhtlust, ja trööstissid ja kinnitassid neid waggasid Jummalala armu ja päästmisse lotusse läbbi.

Üks wahwa wäärjummala tenistusse sõitlejja olli se Prohwet Elias. Lemma kulutas Ahaabile, ühhe Iisraeli rigi kuningalle, kes wõerid jummalid kummardas, ühte kolme aastalist pöudu ja nälga ette, ja üidis, et walle jummalatte tühjust ja se õige Jummal wägge tõeks tunnistatta, selle aija otsal, tuld taewast mahha ühhe walmis pantut ohwri peale. Elias ärratas ühhe Sarepta linna naese poega surnuist ülles. Eliast peti kõlblikkuks, Jummalaga kõnnelda Horebi mäe peal, ja tedda wõeti wimateks ülles taewa, kui Enochidki.

Mittu Prohwetid kulutassid se Juda rigi, se Jerusalemma linna ja se templi otsa samist ette, kõige

ennamast Jeremias, kes ka Jerusalemma linna jälle üllesehitamist ette kulutas.

Agga se Prohwetide kulutamisse pea-assi olli se tõusud ilma Lunnastajja. Nemmad üttsid Tedda Dawiti Pojjaks, Messiaks ehk Kristusseks, se on: Salwituks, õigusse Kuningaks, wäggewaks Jummalaks, ilma Würsitiks, tullewa aija Issaks; ja kirjutassid põhjani sedda, kuidas Lemma seia ma peale ilmumma saab; lialti sedda, et Lemma Neitsist sünnib, ilm pattuta on, agga meie pattude eest kannatamma saab, et Ta meid Dmma kannatamisse läbbi pattudest päästaks; et Jummal innimestele ühte uut iggawest säedust andma saab, ja et ka need paggannagi rahwad ennast Kristusse pole pöörema ja Tedda, kui õiged Jummalat kummardamma sawad.

Juda rahwas Babülonia maal.

Se üllekohtunne Iisraeli riik sai Assüria-ma rahwa läbbi otsa, nõnda et ta pärrast ial ennami ei tõusnud. Sedda suremat ulka rahwast widi ärra wangi ja pillutatti laiale kõigile pole.

Se Juda riik sai Nabuchodonosori (Nebukadnetsari) läbbi otsa, kes Babülonia-ma kuningas olli. Jerusalemi äwitatti ärra, tempel põlletatti mahha, ja se surem ulk rahwast widi Babüloni wangi. Agga siiski ei lasnud Jummal sedda rahwast otsa sada, kelles se ilma Lunnastajja pididi sündimma.

Nabuchodonosor (Nebukadnetsar) näggi ühte irmsat unnenäggu ja ei wõinud tedda mitte ükspäinis mitte mõista, waid ei ka mitte mälletatagi. Jummal awaldas sedda jalla-ust ka se Prohweti Danielile unnes, ja se ärratas sedda jälle kuningalle meelte ja selletas talle sedda temma irmsat unnenäggu, mis nelja rigi tullemist ette kulutas, mis üks

teise järrele sama pibbid, ja mis ajja sees Jummal ühte iggawest riki üllesehitamma saab. Nabuchodonosor (Nebukadnetsar) austas selle eest sedda õiged Jummalat, ja andis Danielile suurt melewalda Babülöni rigi sees.

Ananias, Asaria ja Misael wissati selle samma Nabuchodonosori (Nebukadnetsari) kässu peale ühhe tullise ahju sisse, sepärrast et nemmad kuld:kujju ei kumardannud. Agga Jummal kaitsis neid ühhel immelikkul wisil. Sepärrast austas Nabuchodonosor (Nebukadnetsar) jälle ueste sedda õiged Jummalat ja andis Ananias, Asariale ja Misaelile wallitsust Juda rahwa üle, mis temma rigi sees ellas.

Sedda wisi pääsis siis se Juda rahwas Babülönia maal sest paggana ussust, mis seal wallitsemmas olli, ja nemmad parranessid weel pealegi ommast enniseft wõera:jummala tenistusse sisse kippumisseft. Nende läbbi akkassid siis aega möda ka need paggana rahwad sedda õiged Jummalat tundma.

Peale muud ilmutas Jummal Danielile siis ka sedda, et Kristus ilmale tulles saab seitsme kümne seitsmikku lõppetussel, se on: pärrast pea aegu nelli sadda ühheksa: kümmed aastad pärrast Jerusalemma linna ülles: ehitammist.

Danieli seitsmikkuude ajjad.

Kürus, Persia:ma kuningas, wõitis Babülöni riki endalle, ja andis, otse Prohwetide ettefulutamisse järrele Juda rahwalle lubba, omma issamale taggasi minna ja ueste Jerusalemma linna ja temma sees sedda Jummalat templid üllesehitatta.

Juda rahwas, Jerusalemma linna taggasi tulles, jäid siiski Persia:ma kuningatte alla; ja nende kaitsemisse al

ehhitassid nemmad ühte teist templid Jerusalemma linnas ülles.

Need Prohwetid Haggai ja Esacharias ärratassid ja kinnitassid neid selle nõu jures, ja Malachia ütles ette, et Kristus selle samma templi sees ilmumma saab.

Kui se Makedonia kuningas Aleksander sedda Persia riki ärra wõitis ja selle assemelle Greka riki ülles assutas, siis sai Juda rahwalle ennam, kui enne, Greka, Süria, Agüptusse ja wimateks ka Roma rahwagga teggemist. Se pühha kirri panti Greka keelte ümber, mis neil ajuil se kõige pruuksam rahwadde seas olli.

Juda rahwas, kehwa olles, näggi palju willetsust omma ümberkaudu naabritte polest. Sedda kõige delamad taggatusamist kannatassid nemmad se Süria:ma kuningas Antiochi Epifania polest, kes nende seas wõera:jummala tenistust sisse assutatta tahtis ja Jerusalemma templi sees ühte wäärjummala kujju ülles säedis. Agga selle õige ussu kaitsemisseks tõusis se Makkabeide suggu wõssa ülles, preestrilikku suggu arrust. Nemmad kinnitassid jälle Jummalat orjust Jummalikku säedusse järrele, kaitssid omma issamaad ja said Juda rahwa wallitsejiks.

Siiiski näggi se Juda rahwas neil ajuil ühte puhku sedda willetsust, jälle ueste paggana rahwatte sagiks sada. Neil willetsuil ajuil trööstissid nad ennast se lotussega, et se tõ:utud Kristus nüid pea saab tulles. Agga palju neist ekssid, kui nad möttelid, et Temma ühte ilmlikku riki ehitamma tulles, kelle sees nemmad se wallitseja rahwas ollema saaksid.

Kristusse eelkäia Johannes.

Selle Jerusalemma teise templi preestritte ulgas olli ka üks mees nimmega Esacharias. Temma naene olli

Elisabeth. Mõllemad ollid nemmad õiglassed innimesed. Nemmad ellasid kunni wannaduffeni ilm lasteta, sest et Elisabeth ilm figgiduffeta olli.

Üks kord, kui Zacharias templi läks suitsutamma, ilmus talle Ingel, ja kulutas talle, et temmale Elisabethist üks poeg, nimmega Johannes, sündimma saab, kes Kristusse, se Lunnastajja, eelkäia ollema ja rahwast Temma wastuwõtmisse peale ette walmistamma saab. Zacharias ei uskunnud sedda ja jäi selle trahwiks tummaks, ni kauaks, kui talle tõeste üks poeg sündinnud sai; ja kui ta näggi, et need Ingli sõnnumed täidetut said, lastis ta tedda Johannesseks üida.

Johannes ellas kõrbe sees, kandis kamelikarwast riet ja nahk wõõd, söi rohhu tirtsussid ja mets mel, se on: sedda kõige waesemat ja allamat söki. Jummal kassu peale ilmus ta Jordani jõele, kulutas pattust pöörmist, ja taewa rigi, se on: Kristusse tullemist, ja neid, kes omma pattussid tunnistassid, ristis ta Jordani jões.

Sõnnume tominne se kõige Pühhama Neitsile.

Pea pärrast sedda, kui se Ingel Johannesse, se eelkäia, sündimmist olli kulutannud, ilmus se Peaingel Gabriel selle kõige Pühhama Neitsi Mariale, Natfareti linnas. Temma olli Juda suggu arrust, Dawiti suggu wõssast, se on: kunninglikkust suggu wõssast; agga Ta ellas waesusse sees. Ta olli kihlatud Josepigga, ühhe mehhega selle samma suggu wõssast, agga ükspäinis sepärrast, et se Temma ülle oolt pididi kandma; agga tõe polest olli Ta endalle ette wõtnud, ikka neitsiks jäda.

Se Peaingel kulutas Talle, et Temma ühte Poega sünnitamma saab, ilm mehbeta, Pühhasi Waimust; Tedda

nimmetamma saab Jesus, ja et Temma Jummal Pojaks üitud sama, ja iggaweste wallitsemma saab.

Maria wõttis sedda ussu ja tassa ussega wastu, ja sai kaima peale Pühhasi Waimust. Pea pärrast sedda, kui ta Elisabethi katsma läks, awwaldas Jummal sedda sallast Elisabethile, ja se üidis Mariad Issanda Emmaks.

Kristusse sündimine.

Sel ajal olli Juda riik Roma rahwa wallitsusse al. Roma linnas wallitses sel korral Augustus. Se andis käsku, rahwa inge-kirjutamist ette wõtta. Sepärrast läksid siis Josep ja Maria Natfaretist omma issalinna, Bethlehemi. Siin sündis sest kõige Pühhamast Neitsist meie Issand Jesus Kristus, ja Tedda panti sõime sisse, sest et rahwa kokkulangemisse pärrast majjas koskil rumi ei olnud.

Karjaliste kummardamine.

Sel sammal õsel ilmus Bethlehemi karjalistele, kes omma karja jures õitsis ollid, üks Ingel ja kulutas neile, et se Lunnastajja sündinnud on, kes on se Issand Kristus, ja et nemmad Tedda ärra tunneksid, ütles ta neile, et nemmad ühte Last sõime sees leidma sawad. Sedda wisi leidsid nemmad Tedda siis ka tõeste ja nemmad ollid need effimesed, kes Tedda kummardassid.

Kristusse ümberlõikamine.

Rahhelsa päwa pärrast Önnisteggija sündimmist lõigati Tedda ümber, se wanna säedusse kassu järrele ja anti Temmale se nimmi Jesus, mis Talle se Ingli läbbi kinnitud olli, jo enne, kui Ta emma ihhuse sai. Se sõnna Jesus tähhendab: Lunnastajja (Önnisteggija).

Issanda wastuwõtminne.

Neljakümneandammal päwal pärrast sündimist todi Josepist ja Mariast se Laps Jesus templi, kuida se Jum- mala säedusses Mosesse läbbi ette kirjutud olli.

Sel ajjal ellas Jerusalemma linnas üks wagga mees, nimmega Simeon, kellele Jummalast tö-utud olli, et temma enne ei pidanud surema, kui ta Issandat Kristust olli nähha sanud. Jummalala Waimu sisseandmisse läbbi läks temma templi, wöttis sedda Last Jesust kätte peale ja ütles: nüid lassed Sa, o Issand, Dmma sullast ärra minna rahhuga Dmma sõnna järrele, sest minnu silmad on Sinnu lunnastust näinud.

Ühtlasi Simeoniga kitis ka siis Anna, üks Prohweti naene, Jummalat, ja juttustas kõigile sest Dnnisteggijast, kes ussuga Tedda odassid.

Ilmsüita laste ukkaminne.

Sedda sündinnud Lunnastajjad kummardamma tullid ka kolm magiad ommiku maalt, se on: kolm tarka, kes temma sündimist ühhe isseärranisse tähhe näitusse läbbi teada said.

Sel korral olli Herodes wallitsemmas Juda maal, ilma et ta kuninglikku suggu arrust olleks olnud. Kui ta kuulta sai, et need ommiku ma magiad küssisid: kos on se sündinnud Juda-ma Kuningas? siis ehmatas ta ärra, sest ta pelgas, et se sündinnud Kuningas aega möda temma kääst riki ärra wöttab. Sepärrast kulass ta järrele, nimmelt, kos Kristus on, ja kes Temma on, ja kui ta Tedda leida ei sanud, siis käskis ta Bethlehemis ja temma ümber- kaudu kõiki lapsukeisi tappa, kes kahhe aasta allused ollid, lotes, et ta ka Kristust nende seas tappab.

Agga enne, kui se täidetut sai, ilmus Ingel unnes Josepille ja andis talle Herodesse nõu teada ja käskis tedda, se Lapse Jesussega ja Temma Emmaga Agüptusse male pöggennetta. Seal ollid nemmad, kurni Herodes surri, ja siis läksid nemmad taggasi Matsareti.

Kristusse ristiminne.

Kui Kristus Dmmas ollemisses siin ma peal liggi kolmkümmend aastat wannaks olli sanud, siis läks Ta Jordani jöele Johannesse jure ja nõudis temmalt ristimist, ei mitte sepärrast, et Temmale sedda wajja olleks olnud, waid sepärrast, et Ta meile se läbbi ühte eenkujju annaks.

Johannes se wastu nõudis jälle otse ommalt poolt, Tem- mast ristitut sada; siiski kulass ta Temma sõnna ja ristis ta Tedda. Kui Kristus ristimisse järrele weest wälja tullit, siis löi Temma ülle se taewas ennast lahti; Pühha Waim langes Ta peale kui tuikenne mahha, ja kuultit taewast Jummalala se Issa eält: Se on Mo armas Poeg, Kelle peale mul ea meel on.

Kristusse taewa rigi kulutaminne (ehk jutlus).

Peale ristimist olli Jesus Kristus nellikümmend päwa kõrbes, paastu ja palwete sees, kannatas kurradi kiusa- mist ja wõitis tedda Jummalala sõnna läbbi; siis astus Ta se ilma sisse. Temma kulutas Jummalala riki linnade ja küllade sees ja Jerusalemma templis. Se pea-assi Temma kulutamisse sees olli: kahhetsegge omma patte ja uslugge Ewangeliumi sisse.

Ewangelium tähhendab ühte röömsad sõnnatomist sest, et Jummal innimestele nende pattud andeks annab,

ja neile sedda taewa riki kingib Kristusse läbbi. Omma patte kahhetsemma tähhendab: wiškadda patte, tunnistatta neid, palluda Jummalä käest nende andeksandmist, ja kindlaste ette wötta, Jummalä mele pärrast ellada.

Apostlid.

Et Ewangeliumit wälja lajutatta innimeste seas, walitses Jesus Kristus jüngritte ulgast kaksteisskummend wälja, neid kõigile pole läkkitatta, Jummalä rigi kulu-tamisse pärrast. Sepärrast üidis Tä neid Apostliteks.

Nende nimmed on: Petrus ja Andreas, Jakobus ja Johannes, Filippus ja Bartholomäus, Mattheus ja Thomas, Jakobus Alfeusse poeg ja Simon Iselot, Judas Jakobusse poeg ja Judas Iskariot, kes pärrast ärra andjaks sai.

Meie Issanda Jesusse Kristusse palwe.

Jesus Kristus teggi tihti palwid, isseärranis, s ajjal üksikus paigas.

Temma Apostlid pallusid Tedda, neid palluma õppetatta. Temma andis siis neile ja nende läbbi ka meile kõigile sedda palwet:

Issa meie, Kes Sa olled taewas, pühhitsettud sagu Sinnu nimmi, tulgu meile Sinnu riik, Sinnu tahtminne sündku kui taewas, nõnda ka ma peal, meie iggapawast leiba anna meile tännapäaw, ja anna meile andeks meie wõllad, kui meie andeks anname omma wõlglastele, ja ärra sada meid mitte kiusatusse sisse, waid päästa meid ärra sest kurjast; sest Sinnu pärralt on se riik, ja se wäggi ja se au iggaweste. Amen.

Kristusse tähhendamisse sõnnad.

Jesus Kristus õppetäs tihti rahwast tähhendamisse sõnnade, se on, sarna-uste ja otse kui mõistatuiste läbbi.

Näitusse pärrast seisku siin üks tähhendamisse sõnna, lühhidelt ja omma selletussega üllespantud:

Üks külwajja läks wälja külwamma. Mõnni jaggu semet kukkus te kõrwale; sedda tallati ärra ehk sõiwad tedda linnud; mõnni jaggu kukkus kiwwise ma peale, ja se kuiwis ärra pea pärrast sedda, kui ta ülles olli tõusnud; mõnni jaggu ohhakatte sekka ja sedda lämmatatti ärra; mõnni jaggu ea ma peale, ja se kandis rohked wilja.

Se külwajja on Jesus Kristus, se seme, Jummalä sõnna, se ma, inimeste süddamed. Kuida semet, mis te kõrwale kukkus, mõdakäiad ärra tallawad ehk linnud ärra sõwad, nõnda pettab ka kurrat Jummalä sõnna nende laokalla innimeste süddametest wälja. Kuida seme, mis kiwwise ma peale kukkub, kül juurt ajjab, agga ruttu jälle ärra kuiwab, nõnda tagganewwad ka kahtlassed innimested, kes mitte süggawalle Kristi Ussu õppetusse sisse ei olle tunginnud, ehk kül nemmad tedda wastu wõtsid, kiusatusse ajjal temmast jälle ärra. Kuida üks ulk umbrohtu põllu peal nissu ärra lämmatab, nõnda lämmatawwad ka se ulk ellu murresid ja need ihhaldussed sedda teggewad Jummalä sõnna wägge süddamette sees ärra. Kuida se seme seal ea ma peal rohked wilja kannab, nõnda kannab ka ea süddamette sees, mis Jummalä sõnna ussuga wastuwõtawad ja kindlussega tedda oidwad, sesinnane rohked waimulikku andete, eaduste ja õnne wilja.

Kristusse immete-ud.

Peale Jummalikku õppetuisi näidäs Jesus Kristus

Ennast kui ilma Lunnastajjad Jummalikku ilmutamiste ehk immeteggude läbbi.

Temma teggi immeteggusid ennamast eldusse pärrast äddaliste wastu; sest kõik temma immete-ud innimeste wastu ollid õnne saatjat.

Temma andis aigetelle terwist, pimmedatelle näggemist, furbidelle kuulmist, tummadelle keelt, surnutelle ellu, ja kõik sedda teggi Temma ükspäinis omma kää külgepannemisse ja sõnna läbbi ja mõnnikord ka ilm kää külgepannemisseta, ükspäinis sõnna läbbi.

Kristusse ärrafelletaminne.

Peale pattust pöörmist ja ussu õppetust kulutas Jesus Kristus ka Omma Risti.

Temma kulutas ette, et Temma ilma ärralunnastamisse pärrast peab kannatamma, surrema ja üllestõusma. Ta ütles ka, et ka Temma järrelkäiad ennast ärraalgamma, omma risti enda peale wõtma ja Temma järrele kääma peawad; se on: et usku Temma sisse kinnitatta ja omma inge päästa, peawad nemmad ikka walmiss ollema, kõiki ka-utatta ja kõiki kannatatta.

Mõnda kui Temma kannatamissed Temma jüngrissid pidid ärrairmutamma, näidass Temma selle ettekaitsemisseks mõnnele neist Omma au, et neid lotussega kinnitatta.

Ükskord, kui Ta ühhe mäe peal palwet teggi, akkass Ta näggu paistma, kui pääw, ja läksid Ta rided walgeks, kui lummi. Moses ja Elias ilmussid Talle; üks elle pilw kattis Sedda ja neid Apostlissid, kes Temmaga ollid, ja kuulti taewast Jummalala se Issa eält: **Se on Moar-mas Poeg, Sedda kuulge.**

Selle Issanda kuulsa ärrafelletamise tunniõmehhed ollid need Apostlid: Petrus, Jakobus ja Johannes.

Latsarusse üllesärrataminne.

Üks neist immeteggudest, mis Issandat Jesust enne Temma kannatammist isseärranis kuulsaks teggi, olli Latsarusse üllesärrataminne.

Jesus Kristus tuli Bethania linna, kos Latsarus ellas, neljandammal päwal pärrast temma surma. Latsarus olli jo mahha maetud. Kui Issand auda käskis lahti tehha, siis ütles Latsarusse sõsar Martha, et kehast jo maddanemisse lõhn tulleb. Siiski ütles se Issand: Latsarus, tulle wälja! Latsarus tõusis ülles ja tuli auast wälja.

Issanda sisseminneminne Jerusalemma.

Kui Jesus pärrast Latsarusse üllestõusmist Jerusalemma läks, selle liggijõudwa Pasa pühha pühhitsemisseks, wõtsid palju innimeisi rahwa seast palmi oksse, läksid Temmale wastu ja kiffendassid: hosianna Dawiti Pojjale! õnnistut olgu, kes tulleb Issanda nimel! hosianna kõrgel! Ja teised la-utassid omma ridid wäljate peale. Jesus istus ühhe emmaeesli peal, mis Temma jüngritte rietegga üle kattetud olli. Sel wiisil sai siis täidetut se Temma suur Kuninglik sisseminneminne Jerusalemma linna.

Judas se ärraandja.

Juda rahwa üllemad ja kirjatundjad pahhandassid ennast Jesusse Kristusse üle, sepärrast, et Temma nende pattussid üllesawwaldas, ja nemmad kaetsessid Temma au. Pärrast Latsarusse üllesärratammist, ja pärrast sedda au, mis rahwas Jesusse Kristussele andis Jerusalemma

sisseminnemisse ajjal, läks Temma waenlaste tiggedus Temma wastu otsatummusenni. Nemmad piddasid siis nõu, Tedda ärra tappa. Agga et rahwas nende kurja nõu ei wäraks, püüdsid nemmad Tedda sallaja kätte sada kawwalusse wisil.

Judas Iskariot, üks neist Temma Apostlites, kes ahnust täis olli, löi Juda rahwa ülematele ette, Kristust nende kätte ärraanda rahha eest. Nemmad lubbasid temmale selle eest kolmkümmend tükki õbbedad. Temma löi kokku, täitis omma ettewõtmist ja sai otsa omma mele ärraeitmisse sees.

Pühha õhtu sõma-aeg.

Kui se õhtu tulli, kos Mosesse säedusse järrele Pasad pühhitsetta tulli, siis läks Jesus Kristus selle pärrast Omma Apostlitegga ühte tuppä, mis selle tarbekõs ühhe Jerusalemma koddanikku majjas ette walmistud olli.

Siis pessi Jesus neil nende jalgu, neile ühte eenkujju tassa:usse sees näidata.

Sel õhtul ütles Ta täieste ette kõiki, mis pea pididi sündimma. Näidas Omma ärraandjad, agga Petrusse, kes ennast kitis walmis ollewat, Temmaga surra, ütles Ta, et se Apostel selfammal õsel, enne kui kuk laulab, jo kolm korda Kristust ärra salgamma saab.

Sel korral säedis Ta Omma kannatamisse, Omma Surma ja Ülestõusmisse tullewaks mäletusseks ja Omma iggawesseks ühhendamisseks Omma uskjattega sedda suurt pühha õhtu sõmarajja Salla:ust (Sakramenti) sisse. Ta wõttis leiba, õnnistas tedda, murdis ja andis tedda Omma Apostlitele üteldes: wõtke, söge, se on Minnu Jhhu. Pärrast sedda wõttis Ta ka karrikat winaga, õnnistas sedda ka, ja andis tedda Apostlitele

üteldes: joge temma seest kõik, se on Minnu Berri Ue:Säedusse sees.

Sedda tehakse weel ka nüidki Jummalä Denistusse Säedusse sees.

Meie Isanda Jesusse Kristusse kannatamine.

Pärrast pühha õhtu sõma-aega läks Jesus Kristus Gethsemani aeda. Seal akkass Temma seestpidine kannatamine meie pattude pärrast. Temma läks kurwaks ja murrelisseks ja pallus kunni werre iggini. Ingel ilmus Temmale, Temma kinnitusseks.

Siis tullid Juda rahwas sõa riistadegga, wõtsid Tedda kinni, Juda, Temma ärraandja, tähheandmisse järrele, ja wisid Tedda nende üllema preestritte jure, sel ajjal, kui Temma jüngrid kõik põggenessid. Siin tullid walle tunnismehhed ette walle kaebamistega Temma wastu; agga nemmad ei wõinud middagi Temma wastu tunnis tatta. Wimateks, kui Ta se üllema preestri küssimisse peale: kas olled Sa Jummalä Poeg? kostis: sa ütled sedda, ja kui Ta weel selle jure lissas, et nemmad Tedda pea sawad nähha sama Jummalä surusse parremal kael; siis mõistsid nemmad Tedda surma wäart ollewat, löid Temmale palge peale ja teotassid Tedda ka muil wisil.

Ommikul wisid nemmad Tedda kohtusse Pilatusse ette, kes sel korral Roma rigi poolt Juda maal wallitsejaks olli. Temma, leides, et Jesus ilmsüita olli, tahtis Tedda lahti laska; agga rahwas, mis üllema preestritte läbbi üleskihutud olli, nõudis Temma surma. Pilatus käs kis Jesust lüia, Temmale purpuri riet ümber ja kib: buwitsu kroni pähhe panna, ja sel kombel näidas ta Tedda Judibelle, lotes, selle wisiga neid allastusse

pole pöörta; agga nemmad küssendassid üllemelelikult: lö Tedda risti. Se argsubdamelinne Pilatus andis neile järrele, küssi pestes rahwa ees, tähhendusseks, et ta Jesust ilmsüitaks arwast.

Nad wißid Jesust Golgatha mäe peale ja löid seal tedda risti kahhe rööwli wahhel.

Üks neist, kui ta jo risti küljes olli, kahhetse omma patte ja ütles Jesussele: Jssand mötle minnu peale, kui sa Omma riki tulle. Se Jssand kostis talle: tänna pead sa Minnuga paradisis ollema.

Kui Jesus risti peal olli, pallus ta Omma waenlaste eest Jummalat; trööstis Omma Pühha Emmad ja käskis sedda Apostlit Johannest Talle Temma pojja assemel olla.

Sel Temma kannatamisse ajjal läks päike pimmedaks, wärrises ma, lõhkessid kiwwid, töusid palju surnuid ülles ja näitsid ennast mitmille Jerusalemmas.

Wimati ütles Ta: se on lõppetud! ja andis Omma Waimu Jummalale Omma Jssa kätte.

Suur lauba.

Jesus Kristus surri risti peal õhtul redist lauba peale.

Josep Arimathias, üks Temma sallajungrittest, wöttis Temma kehha risti pealt mahha, kui Pilatusse käest lubba olli sanud, mähkis Tedda puhta linna sisse ja panni Tedda ühte ude kiwwi auda omma aeda.

Jesusse waenlasted kuulsid, et Temma Omma üllestõusmist olli ettekulutannud. Nemmad sedda ettekulutamist ei uskunnud, waid, isse kurjad olles ja enda järrele ka neid Apostlissid arwates, peljassid nemmad, et need sinnatsed Jesusse ihhu auast ärra warrastaks. Se pärrast pallusid nemmad lauba Pilatusse käest sõa wahhi

mehhi, ja pannid neid aua jure, kelle sees siis Jesusse ihhu ingass, ja pannid auda pitserigga kinni.

Kristusse üllestõusminne.

Omnikul sel essimesel päwal pärrast laupäwa, mis nüid üllestõusmisse päwaks (pühha päwaks) kut- sutakse, läksid mõnned waggad naesed Jssanda Jesusse aua jure, Temma ihhu salwima, mis nad mattusse ajjal teha ei jõudnud.

Selle wahhel olli Ingel sedda kiwwi ärraweretannud, misgagase Jssanda aud kinni pantud olli. Need wahhid, kes temma näitusse läbbi ärraeitsid, pöggenessid.

Need salwitojad naesed näggid auda lahti olles wat ja leidsid temma sees ükspäinis Jssanda kattid. Ingliid ilmussid neile ja ütelsid, et se ristilödüd Jesus jo üllestõusnud on.

Pärrast ilmus ka se üllestõusnud Jssand Jsse nende salwitojadelle ja Apostlitelle ja mitmille muile mittuforda. Thomale, kes ei tahtnud sedda uskudda, et Temma jo üllestõusnud on, andis Ta lubba, ka Omma awi katsudda.

Temma näidass Ennast Apostlitelle nellikümmend päwa, räkis nendega Jummalale Rigist, lubbas neile pea Pühha Waimu läkkitatta, käskis neid wälja minna kõige se ilma sisse, Ewangeliumit kõigi rahwille kulutatta, ja neid ristidda se Jssa ja se Pojja ja se Pühha Waimu nimmel.

Jssanda taewaminneminne.

Kui Jssand Omma Apostlitelle neljakümmendammal päwal pärrast Omma üllestõusmist ilmunud olli, wiis Ta neid Jerusalemmast wälja ölli mäe peale, õnnistas

neid ja läks nende filmi ees üles taewa. Temma järrele ilmussid Inglid ja ütelsid neile, et Temma jälle taewast tulles saab, nõnda, kuidas nad Teed taewa minema nägid.

Pühha Waimu tullemine (wähjawallamine).

Pärast Jssanda taewaminne läksid Temma jüngerid jälle tagasi Jerusalemma ja elasid seal ühemeelise palwe sees, Pühha Waimu tullemist odates. Wies kümnendammal päwal pärast Kristusse ülesstõusmist sündis ommikul äkkitselt taewas üks kohhifeminne kui kange tules ja igga ühe nende peale lastsid ennast tullised keled mahha. Ühtlasi sellega said nemad täis Pühha Waimu ja akkassid räkima mitmesuguste keeltega, mis nad enne ei mõistnud.

Tulli rahwas kokku ja imestelles ennast selle wõerastiku näituse üle. Sel korral akkas Apostel Petrus jutlust ütlema, nisugguse wäega, et selfammal päwal liggi kolm tuhat innimest ennast ristidda lastsid. Sel wiisil akkas siis sest wannast Juda kerrikust se uus Kristi Kerrik, se on: üks koggudus, mis Kristusse sisse ussub.

Pühha Apostlite teud.

Üks teine kord, kui Apostel Petrus ühte jallutummad innimest terweks teggi Jerusalemma templi ukse ees, ja selle imete-u jure rahwas kokku jooksis, siis pöras ta jälle ühe ainsa jutlusega wiis tuhat innimest Kristusse pole.

Need uskmatta Judid, kes Kristi Ussu wäljalaidamisse wastu sõitlesid, kuusassid essite neid Apostlissid

tagga, pärast ka neid teisi, kes Kristusse sisse uskussid Jerusalemmas. Need Apostlid kannatassid wangieitmist ja awi; ja sedda effimest Diakonit Stefanust eideri kiwidegga surnuks.

Agga Jummal pöras sedda taggakuusamist Kristi Ussu kassuks; sest need, kes taggakuusamisse pärast Jerusalemmast ärra tagganesid, la-utassid Kristi Usku teiste kohtadde peale wälja.

Saulus, üks neist taggakuusajist, näggi, Damaskusse linna minnes, äkkitselt lahti awatud taewa sees Jssandat Jesust, kes talle ütles: Saulus, Saulus, miks sa mind taggakuusad? Selle näituse läbbi pöras Jssand Jsse Saulust Enda pole ja teggi Teed Omma Apostlik. Temma lastis ennast ristidda Damaskusse linnas ja sai üheks wägewaks Kristi Ussu kulutajaks. Temma nimmi olli pärast ristmist Paulus.

Kornelius, üks Roma sõda pealik, kes weel se õige Jummalatundmissiga walgustud ei olnud, muidu agga üks wagga ja ea mees olli, kutsus Ingli kassu peale Apostlit Petrust enda jure, et ta temma läbbi sedda lunnastamise sõnna kuulta saaks. Kui Petrus temmale ja kõigile neile, kes temma koijas ollid, Jesusse Kristusse kannatamist, surma ja ülesstõusmist sai kulutannud ja sedda lunnastamist Kristi Ussu läbbi, siis tulli se Pühha Waim kõige nende peale, kes sedda kuulsid. Petrus ristis neid ja sest ajast sanik akkassid need Apostlid Kristust kulutama ei mitte ükspäinis Judidelle, waid ka pagganatele.

Apostel Paulus kulutas Ewangeliumit mitme paggana rahwalle, isseärnanis mitme Greka rahwa arrule.

Nende ue kogguduste sees säedsid need Apostlid Sak:

ramentide tallitusse ja Kristi Ussu õppetusse tarbeks Piis-
kopissid, Preestrissid ja Diakonissid sisse.

Ue-Säedusse pühha kirri.

Need Apostlid ei kulutannud mitte ükspäinist süsõn-
naga Ewangeliumit, waid, et se Kristi Ussu õppetust
kindlamaste saaks oitud ja üllespetud, kirjutasid nem-
mad tedda ülles ramatutte sisse Pühha Waimu sisseand-
misse järrele, otse kui wannast need Prohwetid.

Se Ue-Säedusse esimesse ramat on se Mattheusse
Ewangelium, kirjutud liggi kahheksa aastat pärast
Kristusse taewaminne. Ta sees on üllespantud need
sõnumed, mis Kristusse mapealsest ellust ja temma
õppetusest kulutawad.

Peale sedda on weel kolm sedda samma sarnast Ewan-
geliumit üllespantud se Ewangelisti Markusse, Lukasse
ja Johannesse läbbi, kelle wimaselle Kerkiku polest isse-
arranis se nimmi Jummalal sõnna tundja (õppetajja)
on antud, se pärast, et temma Ewangeliumi sees kõige
ennamast se Issanda Jesusse Kristusse iggawenne sün-
diminne ja se Pühha Waimu tulleminne Jummalast sest
Issast wälja kulutakse.

Need Apostlid Jakobus, Petrus, Johannes, Judas
ja Paulus kirjutasid kaksümme üs lakkitust (Epist-
lit) Kristi Ussu õppetusse ja Kristi ellu säedusse üle.
Lakkituusi wõib lihtammalt kirjadeks üida. Apostel Johan-
nes se õppetajja kirjutas omma ilmutamisse ramatu sees
ettekulutamist se Kristi Ussu ollemisest kunni ilma otsani.

Pühha sõnnume täiendus Kristi Kerkiku sõnnume seest.

Se Kristi Ussu lautas ennast ühhe immelikku ussi-
nussuga wälja kõige se ma üle; agga mitmes kohhas

kannatas ta mitmid taggatusamissi Juda ja paggana
rahwa polest.

Se Roma Keiser Konstantin se Suur, kes ennast
Kristi Ussu pole pöraß ühhe Kristi tähhe näitusse läbbi,
mis taewa külhes sündis, andis Kristi Ussu Kerkikulle
rahhu ja laskis isse ennast ka ristidda. Ta teggi
Konstantinopoli linna Kristi Ussu pealinnaks se kõige
omma rigi sees.

Konstantinopolist tõi sedda Kristi Ussu Kiewi linna,
se on Greka maalt Wenne male, se suurwürstinna
Olga; agga tedda kinnitas Wenne maal ja teggi tedda
wallitsejjaaks ussiks selle rigi sees se suurwürst Bla-
dimir.

Pärast Apostlissid wallitsetakse sedda Kristi Kerkikut
pühha kirja ja Apostlite sõnumette läbbi; agga isse-
arranisse korrade sees, kui on walle õppetajid sõidelda
ja kaksipiddi mõtlemist arrutatta, siis tullewad Kerkiku-
kõkutullemisest (Kogudused, Sünodid) kokku. Need
on kõige mapealsed, se on Preestritte ja Ussu-õppetaj-
jade kõkutullemisest kõige Kerkikutte seest siin ma peal,
ja kohtlikud ehk jaulikud mõnne issearranisse Kerkiku
seest. Ühheksa kohtlikku ja seitse kõige ma-
pealist kõkutullemist andsid omma säedmissi Ker-
kiku juhhatamisseks.

Neist kahhest esimestest kõige mapealiste kõkutulle-
miste säedmistest, se on: se Mikäa ja se Konstan-
tinopoli linna kõkutullemisest säedmistest on
kõige enamast tähhelepanemisse wäärt se Ussu een-
kirri, Sumbol, se on üks lühhikenne Kristi Ussu
õppetusse selletus, tehtud Ussu selgusse ül-
lespiddamisse ja walle õpetuste sõitlemisse
tarbeks.

Se Ussu Sümboel on se:

Minna ussun se ainu Jummal se Jäsa, se Kõigeüllespiddaja, se taewa ning ma ja kõige nähtawwa ja ilmnähtawwa Loja sisse; ja se ainu Jäsanda Jesusse Kristusse, se ainu-sündinnud Jummal Poija sisse, Kes Jäsast on sündinnud enne kõiki aegu, Walguš Walgussest, tõssine Jummal tõssisest Jummalast, sündinnud, mitte lodud, Jäsagga ühhelomas linne, Kelle läbbi kõik on. Meie pärrast innimenne, ja meie lunnastamisse pärrast mahhatulnud taewast, ja lihha sisse sanud se Pühha Waimu ja se Neitsi Maria läbbi, ja innimesses sanud; meie pärrast ristilõdud Pontiusse Pilatusse al, ja kannatannud ja mahhamaetud, ja üllesstõusnud kolmandammal päwal kirjade järrele; ja üllesslainud taewa, ja istub Jäsa parremal kael, ja sealt saab Ta jälle tulles auga kohhut mõistma ellawatte ja surnutte ülle, ja Lemma rigil ei sa otsa ollema. Ja se Pühha Waimu, se Jäsanda Elluloja sisse, Kes Jäsast on wäljalainud, Keddä Jäsa ja Pojjaga ühtlasi kumardakse ja austakse, ja Kes prohwetidest ettekulutud on. Ühhe pühha, Koggu dustest sissesäetud ja Apostlikku Kerriku sisse. Tunnistan ühte Kristmist pattude andeksandmisses, lotan surnutte üllesstõusmist ja ühte tulles aija ellu. Amen.

Lühikenne Katekismus.

Genõppetus.

K ü s s i m i n n e. Mis saggune õppetus on se kõige tarbem iggaühhe innimessele?

K o s t m i n n e. Se Kristi Ussu õppetus.

K ü s. Mikspärrast on temma tarwis?

K o s t. Sepärrast, et temma Jummal jure iggawesse lunnastamisse, ehk teisiti ütelda, iggawesse õntsusse sisse sadab.

K ü s. Kuida wõib Jummal jure sada?

K o s t. Mõttete, ihhaldamiste ja teggude läbbi.

K ü s. Kes saab Jummal jure mõttete läbbi?

K o s t. Se, kes õiete Lemma sisse ussub.

K ü s. Kes saab Jummal jure ihhaldamisse läbbi?

K o s t. Se, kes Tedda pallub.

K ü s. Kes saab Jummal jure teggude läbbi?

K o s t. Se, kes Jummal tahtmisse ja säedusse järrele teeb.

K ü s. Kuida on kergem õppida, õiete uskudda?

K o s t. Ussu eenkirja läbbi.

K ü s. Kuida on palluda õppida?

K o s t. Jäsa meie palwe läbbi.

K ü s. Kuida on õppida Jummal tahtmisse ja säedusse järrele tehha?

K o s t. Jummal künne kassu järrele.

Ussu eenkirjast ehk Sümboelist.

K ü s. Kuida jaetakse se ussu eenkirri sisse?

K o s t. Rahheteistkümne ja-u sisse.

Rüf. Kuida õppetab se effimenne Ussu eenkirja jaggu?

Rost. Minna ussun se ainu Jummal se Issa, se Kõigeüllespiddaja, se taewa ning ma ja kõige nähtawwa ja ilmnäh-tawwa Loja sisse.

Rüf. Misuggune Ussu õppetus seisab selle ja-u sees?

Rost. Lemma sees seisab se õppetus:

- 1) Jummal on üksainus.
- 2) Ehk kül Ta üksainus on Omma lomusse sees, siis on Ta siiski kolmainus Omma ilmunisse sees.
- 3) Se effimenne Pühha Kolmainusse ilmunine on Jummal se Issa.
- 4) Se kolmainus Jummal lõi taewast ja maad, ja kõiki nähtawwad ja ilmnähtawwad.
- 5) Jummal peab kõiki ülesse Omma wäega ja wallitseb kõiki.

Rüf. Kuida õppetab se teine Ussu eenkirja jaggu?

Rost. Ja se ainu Issanda Jesusse Kristusse, se ainu sündinnud Jummal Pojja sisse, Kes Issast on sündinnud enne kõiki aegu, Walgus Walgussest, tõs-sine Jummal tõssisest Jummalast, sün-dinnud, mitte lodud, Issagga ühhelo-malinne, Kelle läbbi kõik on.

Rüf. Misuggune Ussu õppetus seisab selle ja-u sees?

Rost. Selle ja-u sees seisab se õppetus:

- 1) Se teine Pühha Kolmainusse ilmunine on se Jummal Poeg Jesus Kristus.
- 2) Jesus Kristus on se ükspäinine Jummal Poeg, ja ei olle ennam ühte teist nisuggust Jummal Poega, kui Lemma.
- 3) Se Jummal Poeg on sündinnud Jummalast sest

Issast, enne kõiki aastid ja aegi, ja sepärrast on Ta ka siis nõnda samma iggawenne, kui Jummal se Issa Issegi.

4) Jesus Kristus on üks tõssine Jummal, sündinnud ühhest tõssisest Jummalast ja Lemma on Issaga ühhelomalinne.

5) Se Jummal Poeg ei olle mitte lodud, agga Lem-ma läbbi on kõik lodud.

Rüf. Kuida õppetab se kolmas Ussu eenkirja jaggu?

Rost. Meie innimeste pärrast, ja meie lun-nastamisse pärrast mahha tulnud taewast, ja lihha sisse sanud se Pühha Waimu ja se Neitsi Maria läbbi, ja innimesseks sanud.

Rüf. Misuggune õppetus seisab nende sõnnade sees se Jummal Pojja üle?

Rost. Nende sees seisab se õppetus:

1) Se Jummal Poeg tulli taewast, wöttis Endalle innimesse lomust, se on, innimesse inge ja ihhu, sai innimesseks, ilm selle pärrast mahha jättes, Jummal ollemast, tulli ma peale ja üiti Jesusseks Kristusseks.

2) Jesus Kristus sündis ma peal sest Pühhas Neitsist Mariast, Kes Tedda Pühha Waimu tullemisest sai, ja ikka Neitsiks jäi.

3) Jesus Kristus tulli ma peale, neid innimeisi pattust päästma, mis sees nad sünniwad ja ellawad, ja sur-mast, kelle sisse neid io sest effimessest innimessest sanit mõisteti.

Rüf. Kuida õppetab se neljas Ussu eenkirja jaggu?

Rost. Meie pärrast ristilõdud Pontsiusse Pilatusse al, ja kannatannud ja mah-hamaetud.

Rüf. Misfuggune õppetus seisab siin Jesusse Kristusse se Jummalaja Pojja ülle?

Kost. Siin seisab se õppetus:

1) Jesust Kristust lödi risti, kui Ta palju ja raskeid kannatamissi kannatannud olli; Temma surri ja Tedda maeti mahha.

2) Kõiki sedda ei kannatannud Temma mitte Enda pärast, sest Temma olli ilmsüita ja opis ilmpattuta, waid meie pärast, se on, Temma kandis kõiki trahwi kõige innimeste pattude pärast, ka surmagi, et Ta meid pattust ja surmast päästaks.

Rüf. Kuida õppetab se wies Ussu eenkirja jaggu?

Kost. Ja üllestõusnud kolmandammal päwal kirjade järrele.

Rüf. Misfuggune õppetus seisab siin Jesussest Kristussest?

Kost. Jesus Kristus tõusis kolmandammal päwal pärast Temma surma auast ülesse, kuida sest kirjutud on Prohwetide ramatutte sees.

Rüf. Kuida õppetab se kues Ussu eenkirja jaggu?

Kost. Ja üllekläinud taewa, ja istub Issa parremal käel.

Rüf. Misfuggune õppetus seisab siin Jesussest Kristussest?

Kost. Jesus Kristus läks neljakümnendammal päwal pärast Temma üllestõusmist taewa, ihulikult, ja istub Jummalaja parremal käel, Temmaga üks wäe ja au sees.

Rüf. Kuida õppetab se seitsmes Ussu eenkirja jaggu?

Kost. Ja sealt saab Ta jälle tullesse auga kōhnut mõistma ellawatte ja surnutte ülle, ja Temma rigil ei sa otsa ollema.

Rüf. Misfuggune õppetus seisab siin Jesussest Kristussest?

Kost. Jesus Kristus saab jälle tullesse taewast auga kõige innimeste ülle kōhnut mõistma, ellawatte ja surnutte ülle, kes selle pärast üllestõusma sawad.

Rüf. Kuida õppetab se kahheksas Ussu eenkirja jaggu?

Kost. Ja se Pühha Waimu, se Issanda se Elluloja sisse, kes Issast on wälja läinud, kedda Issa ja Pojjaga ühtlasi kummardasse ja austasse, ja kes Prohwetide läbbi räkinnud on.

Rüf. Misfuggune Ussu õppetus seisab selle jazu sees?

Kost. Temma sees seisab se õppetus Pühhas Waimust ja se on:

1) Se Pühha Waim on se kolmas ilmunne se Pühha Kolmainusse sees.

2) Se Pühha Waim tulles Jummalast sest Issast.

3) Se Pühha Waim annab ühheskoos Jummalaja Issa ja se Pojjaga kõige lomadelle ellu, kõige ennamast waimulikku ellu innimestele.

4) Se Pühha Waimule tulles se Issa ja se Pojjaga sesamane kummardamine ja au anda, kui se tõsise Issanda ja Jummalallegi.

5) Kui Prohwetid ja Apostlid Jummalaja tahtmist innimestele kulutassid, ehk kui nad neid pühha kirje kirjutassid, siis räkissid nemmad Pühha Waimu sisse andmisse läbbi.

Rüf. Kuida õppetab se ühheksas Ussu eenkirja jaggu?

Kost. Ühhe pühha, Kogudustest sisesäetud ja Apostlikku Kerriku sisse.

Rüf. Misfuggune õppetus seisab siin?

Rost. Se Dige-ussu Kerrik on üks, on pühha, on Rog-
gudustest sisse saetud ehk kõige mapealine ja Apost-
lik Kerrik, se on, mis ühtewisi ja ilmmuudmatta
Apostlitest sanik eddaneb ja ilmoatsata eddanemma
saab; sepärrast peab tedda siis austamma, temma
sonna kuulma, ennast temmast lahtilõmisse eest
oidma, se on, lahkumisse eest sest ühhest Dige-ussu
Kerrikust.

Rüf. Kuida õppetab se kumnes Ussu eenkirja jaggu?

Rost. Tunnistan ühte Kristmist pattude an-
deksandmisses.

Rüf. Mis saggune õppetus seisab selle ja-u sees?

Rost. Temma sees seisab se pühha Kristmisse Salla-us
(Sakrament), ja antakse igga ühhe uskjalles säe-
dusses, ennast kõigest üksainus lord ristidda.

Rüf. Mikspärrast kutsutakse se Kristminne Salla-usses
(Sakramentis)?

Rost. Sepärrast, et temma sees Jummal arm sallaja
wibib.

Rüf. Kas on weel peale Kristmist teisi Salla-uusi (Sakra-
mentissid)?

Rost. Kõiki Salla-uusi on seitse:

- 1) Kristminne.
- 2) Salwiminne.
- 3) Pühha õhtu söma-aeg.
- 4) Pattu tunnistaminne.
- 5) Sisseõnnistaminne.
- 6) Abbi-ellu.
- 7) Õllitaminne.

Rüf. Mis sees seisab se Kristminne?

Rost. Selle sees, et uskja kolmkorda we alla wajju-

takse se Issa ja se Poija ja se Pühha Waimu
nimmel.

Rüf. Mikspärrast ristitakse innimest?

Rost. Sepärrast, et tedda ühhel sallal wisil pattust ärra
pesta ja temmale ühte õntsat ellu saata.

Rüf. Mis sees seisab se Salwiminne?

Rost. Selle sees, et se ristitud sanud innimenne pühha
salwiga wõitakse, nende sallasõnnade al: Püh-
ha Waimu ande pitser.

Rüf. Mis sees seisab se pühha õhtu söma-aeg?

Rost. Selle sees, et uskja lewa nä-u al Kristusse Enda
ihhu saab, ja wina nä-u al Kristusse Enda werd.

Rüf. Mis kassu saab se, kes pühha õhtu söma-ajale
lähheb?

Rost. Ta ühhendab ennast se läbbi Kristussega ja saab
se läbbi iggawesse ellu ossalisses.

Rüf. Mis sees seisab se pattude tunnistaminne?

Rost. Selle sees, et se pattune innimenne pärrast Krist-
mist omma pattussid Preestri ees tunnistab ja
temma läbbi Jesusse Kristusse Enda käest nende
andeksandmist saab.

Rüf. Mis sees seisab se Sisseõnnistaminne?

Rost. Selle sees, et lilema-piiskopi käe pealepannemisse
läbbi se wäljawallitsettule melewalda antakse,
Salla-uusi (Sakramentissid) tallitatta.

Rüf. Mis sees seisab se Abbi-ellu Salla-us (Sakrament)?

Rost. Selle sees, et pärrast peigmehhe ja prudi enda
melewallalist kihlamist nende ühhendus ka Kerris-
kus õnnistakse, Kristusse Kerrikugga ühhendusse
eenkujju järrele.

Rüf. Mis sees seisab se Õllitaminne?

- R o s t. Selle sees, et ühte aiget õlliga wõitakse ja tema peale terwisse armu pallutakse.
- R ü s. Kuida õppetab se ükssteistkümnnes Ussu eenkirja jaggu?
- R o s t. Lotan surnutte üllestõusmist.
- R ü s. Mis saggune õppetus on siin?
- R o s t. Kõik surnud sawad üksford üllestõusma ühhel ajjal, mis Jummalala tahtmissa järrele kinnitud on, omma ihudegga, mis siis ilmmäddalikud ja ilmrilikud ollema sawad.
- R ü s. Kuida õppetab se kaksteistkümnnes Ussu eenkirja jaggu?
- R o s t. Ja ühte tulles aija ellu.
- R ü s. Mis saggune õppetus on siin?
- R o s t. Pärast sedda ülleüblisist üllestõusmist ja Kristusse kohtumõistmist tulles se iggawenne ellu, kos need, kes ussuwad ja omma ellu pattu kahhetsemisse ja waggadusse sees lõppetassid, iggawest õntsusst sawad, need pöõrmatta pattused agga iggawesse nuhtluse alla tulleswad.

Jõsa meie palwest.

- R ü s. Kuida wõib sedda Jõsa meie palwet sisse jaggada?
- R o s t. Sedda wõib üidmissa, seitseme palwe ja litusse sõnna sisse jaggada.
- R ü s. Kuida õppetab se üidminne?
- R o s t. Jõsa meie, kes sa olled taewas.
- R ü s. Mikspärast käsks Jesus Kristus meid Jummalat Jõsakõ üida?
- R o s t. Sepärast, et meie Jummalala ees omma palwe sees seisaks, ei mitte ükspäinis irmuga, kui sulla

- sed omma issanda ees, waid ka armastussaga ja lotussaga, kui lapsed omma issa ees.
- R ü s. Kuida õppetab se esimesse Jõsa meie palwe?
- R o s t. Pühhitsettud sagu Sinnu nimmi.
- R ü s. Mis pallume meie se läbbi Jummalala käest?
- R o s t. Meie pallume Lemma käest abbi, selleks, et meie Lemma pühha nimme waggadussaga meles peaks ja suga kulutaks, ja ka sedda, et meie pühha tegudegga ja elluga Lemma au innimeste seas wälja la-utatta mõistaks.
- R ü s. Kuida õppetab se teine Jõsa meie palwe?
- R o s t. Tulgu meile Sinnu riik.
- R ü s. Mis pallume meie selle palwe läbbi?
- R o s t. Meie pallume Jummalala abbi, et mitte se pat meie seas ei wallitseks, waid et se Pühha Waim meid õnne ja õntusse sisse sadaks.
- R ü s. Kuida õppetab se kolmas Jõsa meie palwe?
- R o s t. Sinnu tahtminne sündku kui taewas, nõnda ka ma peal.
- R ü s. Mis pallume meie selle palwe läbbi?
- R o s t. Selle palwe läbbi wime meie Jummalalle omma tahtmist õhwiks ja pallume Sedda, et Lemma meiega teeks, mis Lemma mele pärast on, Lemma tarkusse järrele; ka sedda, et kõik innimesed siin ma peal ea melega Lemma tahtmist kulaks, kuida need Inglid tedda taewas täieliste kuulwad.
- R ü s. Kuida õppetab se neljas Jõsa meie palwe?
- R o s t. Meie iggapawast leiba anna meile tãnnapããw.
- R ü s. Mis pallume meie se läbbi?
- R o s t. Meie pallume, et Jummal Omma Jõsalikku ees murre läbbi meile annaks sedda, mis meile ainult

wajja on, olla ehk ellada, kui on: toidust, riet, ellumajja; agga meie pallume sedda ükspäinist tännapawaks, ilm laugemma murreta tulles aija ette, sepärrast, et üks nisuggune murre jummalapealse lotusse wastu olleks.

Rüf. Kuida õppetab se wiesß Jssä meie palwe?

Rost. Ja anna meile andeks meie wõllad, kui meie andeks anname omma wõlglastele.

Rüf. Mis pallume meie se läbbi?

Rost. Meie pallume, et Jummal meile meie pattud andeks annaks, nõnda kui meie ka neile andeks anname, kes meie wastu pattustassid ehk meid kiusassid.

Rüf. Agga mis saab siis, kui meie teistele andeks ei anna?

Rost. Ühhe nisugguse korra sees ei wõi siis ka meie Jummalale käest andeks andmist odata, ja sepärrast peame meie siis kohhe andeks andma kõiki kiusamissi, ja peame püüdma, kõikidegga rahhu sees olla.

Rüf. Kuida õppetab se kuesß Jssä meie palwe?

Rost. Ja ärra sada meid mitte kiusatusse sisse.

Rüf. Mis pallume meie se läbbi?

Rost. Meie pallume, et Jummal kurrabit ei lasseks meid kuddagi wisi petta ja pattu sisse sata.

Rüf. Kuida õppetab se seitsmess Jssä meie palwe?

Rost. Waid päästa meid ärra sest kurjast.

Rüf. Mis pallume meie se läbbi?

Rost. Meie pallume, et Jummal meid kõigest kurjast ja äddast päästaks.

Rüf. Kuida õppetab se kitusse sõnna Jssä meie palwe sees?

Rost. Sest Sinnu pärralt on se riik, ja se wägi ja se au iggaweste. Amen.

Rüf. Mikspärrast liffatase weel sedda se palwe jure?

Rost. Sepärrast et palluja mitte ükspäinist endalle armu ei palluks se kõige wäggewamma ja kõige wallitsejia Jummalale käest, waid Temmale ka au annaks, mis kõige õigusse polest Temmale pärralt on.

Rüf. Mis tähhendab se sõnna amen?

Rost. Se on üks pühha kinnitajia sõnna ja tähhendab: tõeste, ehk: se sündku.

Jummalale künneß kääñust.

Rüf. Mis saggune on se essimenne kääñ Jummalale säedusses?

Rost. Minna ollen se Jssand sinnu Jummalale, sul ei pea mitte teisi Jummalid ollema Minnu kõrwas.

Rüf. Mis kääñib Jummal selle kääñu sees?

Rost. Selle kääñu sees kääñib Jummal meid:

- 1) omma mõistussega Sedda tunda;
- 2) omma südamega Temmale sisse uskudda, Temmale peale lota ja Sedda armastatta;
- 3) omma suga Sedda tunnistatta, ja Sedda austatta.
- 4) kõige omma loma sees Sedda kummardatta, ja kõigest ommast wäest Sedda waggalt tenidda;
- 5) Peale sedda ainust õiget Jummalat ei ühtegi walle jummalat ei tunnistatta ei kummardatta, egga sedda au, mis se ainu Jummalale pärralt on, ühhegi lomalale anda.

Rüf. Kuida on arwata sest pühha Inglise ja pühha innimeste austamissest?

Rost. Reid ei olle mitte nõnda austatta, kui meie Jummalat austamme, waid neid on nõnda austatta, kui Jummalat teenrissid, kes meie palwid Jummalat ette wia ja meile Jummalat õnnistust Temma käest tua wõiwad; sepärrast peame meie siis ka nende läbbi Jummalat käest abbi palluma.

Rüf. Mis saggune on se teine Jummalat käst?

Rost. Sinna ei pea mitte enneselle kujju ehk mis kuisuggust pilti teggema, ei sest, mis taewas üllewal, ei sest, mis al ma peal, egga sest, mis we sees maal on, et sa neid mitte ei kumarda egga teni.

Rüf. Mis kelab Jummal selle kässu sees?

Rost. Temma kelab wäärjummalid kumardammast.

Rüf. Mis on se: wäärjummal?

Rost. Üks asjalinne pilt ühhest ialkisuggusest lomast, ehk ialkisuggusest wäljamõtteldust jummalast, kedda se õige Jummalat affemel kumardakse.

Rüf. Kuida on se pühha kujjude austamissest arwata?

Rost. Pühha kujjusid, se on: se tõssise Jummalat ja Temma Pühhadet ettetähendamissi ihhulikkul wiisil, peab prukimma, Jummalat ja Temma Pühhadet teggude waggamelelisse mälletusseks, ja peab nende ees Jummalat ja Temma Pühhasid palluma. Siiski wõib se õige ja pühha kujju-austamine ennast wäärjummalat tenistusse pattuks pöördeta, kui kegi kõik omma palwet ükspäiniss pühha kujjude peale eidak ja nende loma peale lotab, ilma et ta omma meelt ja süddant selle peale üllendaks, mis nemmad tähendawwad.

Rüf. Mis saggune on se kolmas Jummalat käst?

Rost. Sinna ei pea mitte Jummalat omma Issanda nimme ilma asjata suhu wõtma.

Rüf. Mis kelab Jummal selle kässu sees?

Rost. Temma kelab Omma nimme ilma asjata prukimast.

Rüf. Mil ajal wõib siis Temma nimme prukida?

Rost. Temma nimme wõib prukida palwe sees, Jummalat õppetusse sees, wande ja kinnitamisse sees, kohtu nõudmisse järrele, ja ka siiski ikka irmu ja waggadussega.

Rüf. Agga muidu juttude sees wandubda, kas on lubba?

Rost. Ei. Se on se kolmandamma Jummalat kässu wastu.

Rüf. Mis saggune on se neljas Jummalat käst?

Rost. Mõttele ingamisse päwa peale, et sa tedda pühhitset. Kuus päwa pead sa tööd teggema ja kõiki omma teggemissi tallitamma, agga se seitsemess päaw on Issanda sinnu Jummalat ingamisse päaw.

Rüf. Mis kässib Jummal selle kässu sees?

Rost. Temma kässib kuus päwa nädaldas waewa nähha ja tööd tehha, selle sees, mis peale kegi kutsutud on, agga sedda seitsemendamad päwa kässib Temma Jummalalle pühhitsetta, se on: issearranis tedda palwe, Jummalat sõnna õppetusse ja Jummalat melepärraliste teggude tarbeks prukida.

Rüf. Mikspärrast peab siis sedda seitsemendamad päwa Jummalalle pühhitsetta?

Rost. Sepärrast, et Jummalat kae päwa sees sedda ilma

lõi, agga sel seitsmendammal päwal kõgest Om-
mast tõõst ingas.

Rüf. Mis saggust päwa neist seitsmist peab siis nim-
melt pühhitsemma?

Rost. Wannal ajjal pühhitsetti laupäwa; agga Kris-
tusse üllestõusmisse ajjast sanit pühhitseb se Kristi-
Ussu Kerrik Kristusse üllestõusmisse päwa.

Rüf. Kas on weel päwi, mis Jummalalle pühhitsetta
tulleb:

Rost. On:

- 1) Meie Jõsanda Jesusse Kristusse pühhad;
- 2) Pühha Neitsi Maria pühhad;
- 3) Pühhade pühhad;
- 4) Paastu päwad, mis korrallisse kassinusse tarbekõs
pühhitsetta tullewad Kerriku säedusse järrele.

Rüf. Mis saggune on se wiesõ Jummalale kääst?

Rost. Sinna pead omma issa ja omma emma
austamma, et so käästi ästi kääib ja
sinna kawa ellad ma peal.

Rüf. Mis kääst Jummal selle käästu sees?

Rost. Temma kääst omma wannemid austatta ja
nende sõnna kuulta.

Rüf. Kas peab ükspäiniss wannemid austamma?

Rost. Selle käästu järrele peab ka kõiki neid austamma,
kes mitmesagguse seisusse sees meil wannemate
assemel on, nimmelt:

- 1) Kunningat, kui kõige rahwa ja rigi issa;
- 2) Kerriku ja muid waimulikku õppetajid.
- 3) Neid, kes igga polest meist wannemad on;
- 4) Üllestõuswatajid ja eateggijid;
- 5) Kohtu wannemid ja issandid.

Rüf. Mis saggune on se kuesõ Jummalale kääst?

Rost. Sa ei pea mitte tapma.

Rüf. Mis kelab Jummal selle käästu sees?

Rost. Temma kelab innimeste ellu wõtmast, wäewalla
ehk kawwalussega, ehk miski muul wiisil omma
liggimesse rahhu rikmast, ja sepärrast keeltakse
siis ka selle käästu sees kõiki tulli, wihha, wihka-
mist, kadedust ja tiggedust.

Rüf. Mis saggune on se seitsmesõ Jummalale kääst?

Rost. Sa ei pea mitte abbi-ellu rikma.

Rüf. Mis kelab Jummal selle käästu sees?

Rost. Abbi-ellu rikmist ehk kõikisaggust ilmkorralist
roppu lihhalikku armastammist, ja kõiki sedda,
mis käästuwastulist armastammist wõib ärratatta,
kui on: jominne, üleannetummad ja äbbemattad
sõnnad ja kombad, petlikku ramatutte luggeminne,
petlikku laulude laulminne ja pealtkulaminne, pet-
likku pilbide ja kaggjete wataminne.

Rüf. Mis saggune on se kahheksasõ Jummalale kääst?

Rost. Sa ei pea mitte warrastamma.

Rüf. Mis kelab Jummal selle käästu sees?

Rost. Temma kelab wõerast asja wõtmast, wäewallaga
ehk kawwalussega.

Rüf. Mis saggune on se ühheksasõ Jummalale kääst?

Rost. Sa ei pea mitte walle-tunnistust rää-
kimma omma liggimesse wastu.

Rüf. Mis kelab Jummal selle käästu sees?

Rost. Temma kelab walle-tunnistammast kellegi was-
tu, kohtu ees, ehk ka wäljas pool kohhut keddagi
laimammast, äbbistammast, kurjutammast silma
ees, ehk selja tagga, ehk olgu mil ajjal taht, walle-
tammast ehk petmast.

Rüf. Mis saggune on se kümnesõ Jummalale kääst?

Rost. Sa ei pea mitte immustamma omma liggimesse naest; sa ei pea mitte immustamma omma liggimesse kooda, ei temma maad, ei temma sullast, ei temma ümmardajjad, ei temma ärga egga eeslid, egga muid lojjusid, egga miskisugust asja, mis temma pärralt on.

Rüs. Mis kelab Jummal selle kassu sees?

Rost. Temma kelab ei mitte ükspäinist kurja teggemast, waid ka weel kurja ihhaldamast ja kurja peale mõtlemaiski, et sa mitte kurjist ihhaldamistest ja mõttetest kurja teggude peale ei lähhe.

Rüs. Kuida peab ennast kurja teggude, ihhaldamiste ja mõttete eest oidma?

Rost. On ikka wajja mees piddada, et se pühha, õige ja kõige wäggewam Jummal allati meid näeb, ja sepärrast on ikka pattu mõtte sees Ibraeli pojja Josepiga ütelda: Kuida peaksin ma sedda kurja ihhaldamist teggema, ja Jummal wastu pattustamma.

L i s s a d u s

se lühikesse katekismusse jure.

Kristlikud õppetused sõa meeste seisuselle.

Pea üllespiddamisse õppetused.

1) Pühha Apostel Petrus kirjutab: Kartke Jummalat ja austage Kuningat. 1 Petr. 2, 17. Ka meie Ihsand Jesus Kristus Ise ütles: Andke Keisrile, mis Keisri kohhus ja Jummalalle, mis Jummalale kohhus on. Matt. Ewang. 22, 21. Wata need on need pea säedused Kristi innimeste kui allamatte üllespiddamisse sees.

2) Ja nõnda peab siis ka se Kristi-Ussu sõa mees allati sedda kahte pea kohhut silmi ees piddama, essiteks: waggalt Jummalat tenimma, teiseks: truult omma Kuningat tenimma.

Jummal wastu.

3) Ussu kõigest süddamest se ainu Jummal se Ihsa ja se Pojja ja se Pühha Waimu sisse, kuida se Õige-ussu Kerril ussub. Selle Ussu sees seisab se Jummalik kõiki ärra wõitja wäggi. Se on se wõit, mis ilma on ärra wõitnud, meie Uss. 1 Johannes. ep. 5, 4.

4) Pallu Ussuga. Et Jummal kõikide Loja on, siis ei sünni ka ühtegi ead ilm Jummalatta, ja ükspäinist se sünnib Jummalast, mis palwe läbbi sünnib. Kõiki, mis teie ial palwe sees küssima sate, uskuddes, sate teie sama. Matt. 21, 22.

5) Kui sinnu orjusse kord sind säetul ehk õigel päwal ja tunnil Kerrikusse ei lasse palwelle; siis üia Jum-

mala ja meie Issanda Jesusse Kristusse nimme pole, kos ja mil ajal sul agga wõimalik on, Dawiti sõnna järrele: Kiitke Issandat kõik Temma te:ud kõigil Temma wallitsusse paiguil; kida, mo ing, Issandat. Dawiti laul 103. 22. (102.)

6) Armasta Jummalat, kui omma kõige parremat issa, ja pelga Tedda kurja teggudegga wihhastammast, kui sedda kõiki teadwat ja õiget kohtumõistjat. Issanda silmad waatwad õigete peale, ja Temma kõrwad kuulwad nende palwid; agga Issanda palle on nende wastu, kes kurja tewad, nende mälletust siit ma pealt ärra kasutatta. Dawiti laul 34. 16, 17. (33.)

7) Kui sa pattu teggid, siis ärra wibi, tedda kahhetsetta, se pattuste Lunnastajja Jesusse Kristusse se Jummalat Pojja andeks-andmisse lotusse sees, Kelle werri meid kõigest pattust puhataks teeb. 1 Joh. ep. 1. 7.

Kunninga wastu.

8) Pea igga korra sees truust omma Kunninga wastu, sest sinna andsid temmale omma wannet Jummalat ees, ja sepaärast, kui sa omma Kunninga wastu ilmtruuks saad, siis saad sa sesamma läbbi ka Jummalat wastu ilmtruuks ja Jummalat wanne langed sinnu inge peale.

9) Olle rahhul selle seisusse sees, mis sulle so Kunningast saetud on. Sedda käsku andis Jummalat issearranis sõa meestele Johannesse se ristija läbbi: Olge rahhul omma palgaga. Luf. Ewang. 3. 14.

Üllematte wastu.

10) Kula üllematte sõnna Kunninga sõnna kuulamisse

pärast, kes neid ammeti peale panni; sest Jummalat käsk ütleb: Eidke ennast kõige innimeselikkus sae: dusse alla Issanda pärast, olgu Kunninga kui üllematte alla, ehk üllematte kui nende alla, kes temmast on läkkitud, kirjateggijattele nuhtluseks ja eateggijattele auks. 1 Petr. ram. 2. 13, 14.

Kaasteenritte wastu.

11) Ella wennalikku ühhemele sees kõige innimes-tegä, nimmeltki omma ea kaasteenrittega, ja olle ikka walmis, neid igga waewa ja ädda sees aidata. Wend, ommast wennast aidatud, on kindel, kui üks lin. Gal. õp. 18. 19.

12) Agga kui nemmad sind kurja töö peale kutswad, mis kässu ja wande wastu on, siis tulleta endalle sedda Apostli sõnna mele: Jummalat sõnna peab ennam kuulma, kui innimese sõnna, Apost. teggud. ram. 5. 29; ja ärra lö mitte ükspäiniks kindlusega selle kurja teggemisse nõust ennast lahti, waid piia ka weel targaste selle kurja wastu sõidelda.

Omna teinistusse wastu.

13) Wahhi peal olle wahwa; üks sõa mees, kes korralik ehk tru ei olle omma wahhi peal, teeb ennast süid: lasseks omma wande wastu, ja peale selle ka weel kõige se üleestmisse kaasüidlasseks, mis ühhe nisugguse ilm: korralisse ehk ilmtrulisse wahhi pärast sündidda wõib.

14) Sõas olle wapper, lotes Jummalat se kõige wäg: gewamma faitaja ning abbimehhe peale. Ütle endalle sedda ette, mis ütles endalle Dawit: Jummalat peale lotes, ei kardama mitte sedda, mis innimenne mulle

wõib tehha. Dawit. laul. 56. 12. (55). Wata, Jē; sanda silmad näewad neid, kes Tedda kartwad ja Temma eldusse peale lootwad, et Ta nende inge surmast päästab. Dawit. laul. 33. 18, 19. (32).

15) Arra eida arra waimu waprust ädda sees. Kui sa omma kohtulle tru olled, siis ehk päästab sind Jummal surmast, ehk päästab Ta sind surma läbbi, mis sulle kaddumatta kroni toob; ehk ei lasta pahha so peale tulla, ja wigga ei pea so liggi sama, sest Omma Inglit tahhab Temma käsikida, sind oida. Dawit. laul 91. 10, 11. (90); ehk sinnu ing saab Jummal kaätte, nende ulgas, kes innimeste silmi ees otse kui ädda saiwad; agga nende lotus iggawesse ellu peale on täidetud. Tulleta mele sedda Lunnastajja sõnna: Arge kartke mitte neid, kes ihhu ärratappawad, agga inge tappa ei wõi. Matt. Ewang. 10. 28.

16) Olle ussin tõ peale ja kanna ea melega omma tenistusse raskust. Jo se essimesse innimessele ja temma läbbi siis ka kõigile muile innimestele andis Jummal sedda käsku: Omma palle iggi sees pead sa omma leiba söma. 1 Mos. rom. 3. 19.

Jffe enda wastu.

17) Arra oia mitte omma ihhu nõnda awade ja kehwatusse eest waewa jures, kui omma inge pattu tõbbe eest, ja omma ihhu ukkatusse ja nõdrustamisse eest pattu teggemiste läbbi. Dia ennast Jummal unnetamisse eest, mis inge pimmedaks ja tiggedaks teeb; ja oia ennast lihhalikku kimmalusse eest, mis inge ja ihhu ühtlasi rikkub.

18) Püia omma pahha ihhaldamiste ülle wõitjaks sada, nõnda sammuti, kui omma wäljastpiddise waenlaste

ülle. Selle kõige täielisema wõidu peale nomib sind setae-
wanne Kunningas, kui Ta ütleb: Kes wõidab, se
saab kõiki pärrima, ja Ma tahhan temmale
Jummalaks olla, ja temma peab Minnule poj-
jaks ollema. Agga nende argadde, ilmtrulik-
kude, kõlwatummade, tapjatte, orajatte, nõi-
dade, wäärjummala tenijatte ja kõige walle-
likkude ossa saab se tulle ja wääwli põllewas
järwes ollema, mis on se teine surm. Johan.
ilmutamiss. rom. 21. 7, 8.

[Faint, mirrored text from the reverse side of the page, likely bleed-through or a secondary column of text.]

[Faint text at the bottom of the page, possibly a footer or additional notes.]

Register ehk juhhataja,
mis näitab, kos lehhe pole peal legi peatük seisab.

I. Lühhihenne pühha sõnnum.	lehhe pole peal.	Meie Jõsanda Jeesuse Kristusse	lehhe pole peal.
		palwe	26
		Kristusse tähhendamisse sõnnad	27
		Kristusse immete-ud	27
		Kristusse ärraselletaminne	28
		Latsarusse üllesärrataminne	29
		Jõsanda sisseminne Jeru-	
		salemma	29
		Judas se ärraandja	29
		Pühha õhtu sõma-aeg	30
		Meie Jõsanda Jeesuse Kristusse	
		kannataminne	31
		Suur lauba	32
		Kristusse üllesõidusminne	33
		Jõsanda taewaminne	33
		Pühha Waimu tullemine (wäl-	
		jawallaminne)	34
		Pühha Apostlite te-ud	34
		Ue-Säedusse pühha kirri	36
		Pühha sõnnume täiendus Kristi	
		Kerriku sõnnume seest	36
		Ussu Sõmbol	38
		II. Lühhihenne Kate-	
		hismus.	
		Õendõppetus	39
		Ussu eenkirjast ehk Sõmbolist	39
		Jõsa meie palwest	46
		Sõmmala kunnest kassust	49
		III. Lõssadus.	
		Kristlikud õppetussed sõda-meeste	
		seisuselle	55
		Sõmmala wastu	55
		Kunniga wastu	56
		Ulle matte wastu	56
		Kaasteenritte wastu	57
		Õmma tenistusse wastu	57
		Jõsse enda wastu	58
Ilma lominne	3		
Õssimeeste innimeeste õnnis õlsus	4		
Pat, surm ja lunnastamisse lotus	5		
Innimesse suggu enne we-uppu-			
tust	6		
We-upputus	6		
Innimesse suggu pärrast we-up-			
putust, ja rahwa fondadde ür-			
gaminne	7		
Abraham ja need teised Jõraeli			
rahwa Patriarchid ehk Õssi-			
wannemad	8		
Hebräa rahwas Ugüptusse maal	10		
Säedus ja pühha kirri	12		
Hebräa rahwa tekond kõrbe sees,			
ja nende sisse saminne tõ-utud			
male	14		
Kõhtumõistjad	15		
Kunningad	16		
Prohwetid	18		
Juda rahwas Babülonia maal	19		
Danieli seitsmikkuude ajjad	20		
Kristusse eelkäia Johannes	21		
Sõnnume tominne se kõige Püh-			
hama Neitsile	22		
Kristusse sündiminne	23		
Karjaliste kummardaminne	23		
Kristusse ümberlõikaminne	23		
Jõsanda wastuõõtmimine	24		
Ilmsõita laste uskaminne	24		
Kristusse ristiminne	25		
Kristusse Taewa-rigi fulutaminne			
(ehk jutlus)	25		
Apostlid	26		

Сей Эстонский переводъ краткаго Капитуляна Православной Церкви, Святейшій Правительствующій Синодъ разсматривалъ и опредѣленіемъ отъ 23. Іюня (14. Іюля) сего года разрѣшилъ напечатать въ количествѣ тысячи двухъ сотъ экземпляровъ.

С. Петербургъ, Іюля 16. дня 1843 года.

Оберъ-Секретарь Илья Бейеръ.

Секретарь Григорій Севастьяновъ.

(М. П.)

